

בס"ד. שיחת יום ה' פ' בלק, י"ב תמוז, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

א.ב. דובר אודות המאמר ד"ה "הוי" לי בעוזרי ואני אראה בשונאי"², שאמר בעל השמחה והגאולה מיד לאחרי בשורת הגאולה³, עוד לפני המאמר ד"ה "ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב" — כיון שלכל לראש הוצרך לפעול ולבאר:

(א) בנוגע לכל אלו שהשתדלו מתוך מס"נ לעזור לו ("עוזרי") בתקופת המאסר והגאולה⁴, שלא יגרם להם שום היזק (שזהו ענין של נס — נוסף על עצם הגאולה שהיתה נס גדול⁶ — ועוד יותר מנס הגאולה⁷), כי, אף שבהשקפה ראשונה הרי הם "עוזרי", הנה האמת היא כהפס"ד בפנימיות התורה⁸ ש"אין עוד מלבדו⁹ ורק הוא לבדו .. עוזר לו"¹, כך,

שנים, ואח"כ שלש שנים (ראה תו"מ חל"ד ע' 142. וש"נ), ובסופו של דבר ה' זה רק במשך הזמן מג"ד תמוז עד ליי"ב-י"ג תמוז. וגם לאחרי שחופשה ניתנה לו — הנה לפי המנהגים במדינה ההיא, כשנותנים חופש לאחרי מאסר כזה, ישנם כמה הגבלות כו', ואילו כאן ה' השחרור ללא הגבלה (אף שבאופן בלתי רשמי הזהירו שיטע למקום פלוני ולא למקום פלוני, ואעפ"כ, לא צייתו לכך).

(7) ואין זה פלא שבימים ההם לא היתה שימת-לב על זה אצל בני"י בכלל ואצל חסידים בפרט — מפני גודל השמחה על ענין הגאולה של בעל-הגאולה.

(8) כפי שנמשכת ובאה בנגלה דתורה, עד לפירוש הפשוט — שהרי אמירת המאמרים היתה באידיש ("מאַמע לשון"); ועי"ז נמשך גם בעולם, כמאמר (זח"ב קסא, ריש ע"ב) "אסתכל באורייתא וברא עלמא" — כמודגש גם באמירת המאמר ופירסומו ברבים, שבודאי הגיע גם לאלו שבדקו "בשבע עינים" כיצד תהי' הנהגתו בימי החופש — שגם הם ידעו את האמת, "אמת הוי", שיציאתו מן המאסר היתה ע"י "אמתת המצאו", שממנו נמצאו כל הנמצאים (רמב"ם ה' יסוה"ת בתחלתן).

(9) והרי הפירוש בזה — לא כמו אלו

(1) סה"מ קונטרסים ח"א קעט, א ואילך. ולאח"ז בסה"מ תרפ"ז ע' רא ואילך.

(2) תהלים קיח, ז.

(3) שהרי "פותחין בדבר מלכות" — בדבר תורה, ואצל רבי של חב"ד — הרי זה ע"י מאמר חסידות (ראה סה"ש תש"ח ע' 224. וש"נ).

(4) והרי כל ענין הוא בהשגחה פרטית — כמדובר כמ"פ אודות תורת הבעש"ט (ראה כתר שם טוב בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ) בנוגע לכל עניני העולם, שאינם במקרה, אלא בהשגחה פרטית, ועאכו"כ הענינים הקשורים עם בני"י, ובפרט נשמה כללית, שכוללת רבים מישראל עד לכל בני"י, ועאכו"כ בענין הקשור עם תורה, ובפרט תורה ברבים, שבאה אח"כ גם בדפוס, שזהו לדורות (כפתגם הצ"צ (אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' שפב)) — הרי בודאי שהי' זה באופן מכוון כו'.

(5) ועכשיו יכולים כבר לדבר על זה — כיון שכל אלו שעזרו כו', אינם נמצאים במדינה ההיא.

(6) שהרי ע"פ דרך הטבע לא הי' ניתנת מקום לענין הגאולה, ובפרט לאחרי הפס"ד במשפט שלהם על היפך החיים, ולאחרי כן היתה השתדלות גדולה שרק פעלה להחליף העונש לגירוש, ובזה גופא היו שינויים — עשר

שגם מצד הטבע אין נתינת מקום שיהי' היזק באיזה אופן שהוא¹⁰ (וביחד עם זה, גדול ביותר שכרם, כיון שבפשטות היו "עוזרי", ולכן מוסיף במאמר אודות "התלמידים שנקראים בנים"¹¹).

(ב) בנוגע ליחס לאלו שגרמו לו יסורים ("שונאי"), שלא יהי' אצלו רגש של נקמה, אלא באופן ש"יתמו חטאים ולא חוטאים"¹², דכיון שנרגש אצלו ש"אין עוד מלבדו", אזי נרגש גם בפעולת השונא שהיא באופן ש"ה' אמר לו גו"¹³, והכוונה בזה היא כדי ש"אני אראה", להגיע לבחי' ראי', שזהו ע"י המנגד דוקא ("בשונאי")¹⁴ —

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁵ בלקו"ש חכ"ח ע' 149 ואילך.

ג. ויש לבאר ההוראה מזה — כמדובר כמ"פ שכל ענין בתורה הוא הוראה בחיי האדם, לכל מי שמגיע אליו הדבר-תורה, גם אם הוא רחוק מענין התומ"צ, ועאכו"כ אם הוא קרוב לתומ"צ.

ובהדגשה יתירה בנוגע לפסוק "ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי" שאמרו דוד בספר תהלים — כי, כל התפלות בפרקי התהלים שענינם תפלה, וכל דברי השבח והילול בפרקי התהלים שענינם תהילות ותשבחות, אמרם דוד עבור כל אחד מישראל עד סוף כל הדורות¹⁶.

וזהו הטעם שפרקי התהלים נתקבלו אצל כל בני, אפילו אצל אלו שהם רחוקים מכל שאר הענינים — כיון שדוד אמרם לא רק עבור אלו

הקדושה והרחבה" (ברכה הג' דברה"מ).

(11) ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ז.

(12) תהלים קד, לה. ברכות יו"ד, רע"א.

(13) שמואל-ב טז, יו"ד. אגה"ק שבהערה

21.

(14) ומביא במאמר עוד פירוש ב"אני

אראה בשונאי", ש"ע"י עבודתו הוא מוציא

את הניצוץ, והרע מתבטל מאליו" (ראה גם

לקו"ש שבפנים הערה 37), והיינו, שהפירוש

ד"אני אראה בשונאי" הוא — שאראה

בהשונא מהו אמיתית ענינו: אם כוונתו היתה

בשביל הענין הטוב, או מצד רעות בלבד,

שאו "מתבטל מאליו" (לאחרי שמוציאים

ממנו את ניצוץ הקדושה), כיון שכל ענינו

הוא רע, ו"רע" אינו מציאות לעצמו.

(15) בשילוב שיחת ש"פ בלק שנה זו.

(16) ראה שהש"ר פ"ד, ד (בתחלתה).

שמפרשים בטעות שאין ענין של אלקות

מלבדו ית', אלא כהפירוש האמיתי והפנימי

— שאין מציאות כלל מלבדו ית' (ראה תניא

שעהיה"א פ"א. פ"ו).

(10) והמורם מהאמור: כאשר מתקשרים עם

מי שמוסר נפשו על הפצת התורה והיהדות —

שמציאותו נעשית מציאות התורה, וכיון שתורה

היא בעה"ב על העולם, מקבל העולם את

פס"ד התורה — הנה "כל המחובר לטהור,

טהור" (ב"ק צב, ב. וש"נ), ועאכו"כ המחובר

לקודש, ועי"ז הנה לא זו בלבד שלא יהי'

אצלם ענין של היזק ח"ו, בנפשם, בגופם או

אפילו בממונם, אלא אדרבה, שנמשכת להם

תוספת ברכה והצלחה בכל עניניהם, בנפש

ובגוף ואפילו בממון, באופן טבעי, וגם — אם

יש צורך בכך, ויכול להיתוסף עי"ז — באופן

נסי, כפי שנמשך בטבע, "מידו המלאה הפתוחה

שהיו בריחוק ממנו בזמן ומקום, אלא גם בריחוק הכי גדול (עד לקצה הכי אחרון והכי רחוק) באיכות, היינו, בעניני תומ"צ, שלכן, מבלי הבט על מעמדו ומצבו בשאר עניני תומ"צ, הנה מזמן לזמן נזרק מפיו ("כאָפּט זיך אַרויס פּון אים") פסוק תהלים: כשטוב לבו — פסוק תהלים שתוכנו תהילה ושבת, ובמצב של היפך הטוב ח"ו — פסוק תהלים שתוכנו תפלה ותחנונים.

ד. ובכן, בענין הנ"ל ישנם שתי הוראות כלליות:

בצד הטוב — שלכל לראש צריך להודות לה', שכן, גם כאשר ישנם "עוזרי" לשון רבים, צריך לידע שהכל תלוי בכך ש"ה' לי". וכפי שפוסק הרמב"ם בריש ה' תפלה: "מצות עשה .. שיהא אדם .. שואל צרכיו .. (ו)נותן שבת והודי' לה' על הטובה שהשפיע לו".

וביחד עם זה, צריך לזכור שישנם "עוזרי" לשון רבים (כפי שמוסיף במאמר אודות "התלמידים שנקראים בנים"),

וכפי שמבאר הצמח-צדק בדרך מצוותיך¹⁷, שכוכבים ומזלות שאין להם בחירה, הרי הם כגרזן ביד החוצב בו, ולכן אסור להודות להם, כיון שעיי"ז מחשיבים אותם למציאות בפני עצמם כאילו יש להם ברירה כו', [וכמ"ש הרמב"ם¹⁸ בנוגע להתחלת הענין של ע"ז בדורות הקדמונים, ש"אמרו הואיל והאלקים ברא כוכבים .. וגלגלים .. ראויים הם לשבחם ולפארום ולחלוק להם כבוד", "לפי שראו שכל בחי' שפע למטה נמשך ע"י צבא השמים"¹⁹, ולכן רצו להשתחוות ולהתפלל לכוכבים ומזלות, כדי שיהיו שלוחים או משפיעים טובים, בחשבם שיש ביכלתם להשפיע על דעת עצמם. ובדוגמת המלך שמחלק את עניניו ע"י שריו, שבמקרים רבים יש מקום לבקש מהשר, שייטיב למי שזקוק לברכה והשפעה שעוברת דרכו, אע"פ שאינו אלא שר במדינה או בעיר. ובאופן כזה התייחסו לכוכבים ומזלות, ועד"ז בנוגע לכל הדרכים הגשמיים שעל ידם נמשכים — ליהודי ולכללות העולם — פרנסה, ישועות והצלחות. אך על זה אומרים שזהו ענין של עבודה זרה, היפך האמת].

אבל כאשר מדובר אודות יהודי שהוא בעל בחירה — הנה על זה אמרו²⁰ "חמרא למרי' טיבותא לשקייא", היינו, שצריך להודות גם למי שמביא את היין, שכן, אע"פ שהיין עצמו שייך "למרי'" (למישהו אחר),

19) דרמ"צ שם.

20) ב"ק שם.

17) מצות מילה פ"ג (ו, א ואילך).

18) ריש ה' ע"ז.

והוא הי' מקבל את היין באיזה אופן שיהי' (כמבואר באגה"ק²¹), מ"מ, כיון שעל ידו קיבל את היין, למרות שהיתה לו ברירה שלא להביא, צריך להודות לו על הטירחא.

ועד"ז גם בנדו"ד, בנוגע לענין ד"בעוזרי", ועאכו"כ כאשר העזר של פלוני הי' באופן שמסר נפשו על זה, כפי שהי' בסיפור הגאולה. ולאידך גיסא — "ואני אראה בשונאי":

כאשר רואה את אלו שהיו מנגדים אליו, ולא רק בממוץ, אלא אפילו בגוף ונפש — אסור שיעורר הדבר אצלו רגש של נקמה, כיון שצריך לזכור שכל ענין מתחיל מ"ה' לי" (כמ"ש בהתחלת הפסוק), ואילו ה"שונא" אינו אלא שליח (כמבואר באגה"ק²¹), ובמילא אין מקום לרגש של נקמה מ"שונאי",

אלא עליו לקיים "ואני אראה" — להתבונן ולראות — "בשונאי", ולמצוא ("ארוסקריגן") מהי ההוראה מלמעלה שבגללה הגיע לו ענין בלתי-רצוי זה ("די אַנשיקעניש"), ובלשון הגמרא²²: "פּשפש במעשיו", ועי"ז יגיע לדרגא נעלית יותר, שזהו כללות ענינו של בעל תשובה — "אסורה מכאן"²³, לעזוב את הדרגא שהי' בה עד עתה (אף שגם היא דרגא דקדושה), ולהתעלות לדרגא נעלית יותר.

ולדוגמא — לנצל את הענין ד"שונאי" כדי לראות ("ואני אראה") השגחה פרטית בראי' מוחשית ממש: בדרך כלל יש לו הסברה בנוגע לעניני פרנסה, שכיון שיש לו ראש טוב, לכן הצליח במסחר, או בגלל שהתייגע בעניני חכמה ומדע, לכן הצליח בעניני מדעים וכיו"ב; אבל כאשר עומד לנגדו שונא, ועד ל"שונאי" לשון רבים, שגם להם יש ראש טוב, וגם להם יש אפשרויות שונות כמו שיש לו, ועוד יותר, ואעפ"כ, ניצול מהם — אזי רואה השגחה פרטית במוחש, כיון שאין מקום בשכל לתלות זאת בפעולה שלו, לולי עזר ה' והשגחתו הפרטית להוציאו מצרתו.

ועוד ענין בזה — ע"ד הצחות:

כיון שהגיע למעמד ומצב ד"אני אראה" באמצעות ("ב)שונאי", היינו, שהשונא הביא אותו לעילוי בעבודת ה' — הרי יכול השונא לדרוש אח"כ שכר על זה!

וכידוע הסיפור²⁴ אודות ה"מסור" ששלח את כתבי המלשינות על

23) פרש"י שמות ג, ג. וראה כתר שם

21) רסכ"ה.

טוב בהוספות סי"ח. וש"נ.

22) ברכות ה, א.

24) ראה גם תו"מ ח"א ע' 71. וש"נ.

רבינו הזקן, ובגלל זה הוצרך לסבול את המאסר עם כל היסורים כו', ובסופו של דבר נעשה כתוצאה מזה חג הגאולה י"ט כסלו — שכאשר חסידים היו מתוועדים ב"ט כסלו, הי' מגיע ה"מסור" הנ"ל (שנפל בענין של שכרות), וטוען בפני החסידים שצריכים ליתן לו משקה... כיון שכל הנס הי' בגללו, שהרי לולי המסירה, לא הי' המאסר, ובמילא לא היתה הגאולה, כך שהוא ה"מחותן" הראשי בזה!...

ה. ונוסף על שתי ההוראות בנוגע לחיי האדם בכלל — הרי זה נוגע גם בנוגע לקיום הציורי וההוראה של בעל הגאולה לעסוק מתוך מס"נ בהפצת התורה ומצוותי' והיהדות בכלל, מתוך שמחה וטוב לבב, ודוקא מתוך אהבת ישראל:

בענין זה יכולה להיות טענה בשתי הקצוות: (א) למה הוא חייב לעסוק בכך — הרי ישנם עוד יהודים שיכולים לעשות זאת? (ב) גם כאשר מניח את עצמו הצדה בשביל לעסוק בזה מתוך מס"נ — ישנם אלו שמפריעים לו, ורוצה להנקם מהם, היפך הענין דאהבת ישראל. ועל זה באה ההוראה מהנהגת בעל הגאולה:

בנוגע למס"נ על התורה ומצוותי' — יידע שעליו מוטלת כל העבודה, וכמו"כ "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם"²⁵, ולכן, אין לו לסמוך על כך שיהודי נוסף יעשה זאת; יש לך אפשרות ללמוד תורה עם יהודי, ולפעול עליו לקיים מצוה — אל תסמוך על הזולת, כי בשבילך נברא העולם, וכיון שהנך יודע אודות יהודי זה, מוטל עליך החוב לעשותו לומד תורה ומקיים מצוותי'.

ובנוגע לאלו שמפריעים בזה — עליו לדעת שאין זה אלא בכדי ש"אני אראה", לעורר אצלו כח עמוק יותר, ומס"נ עמוקה יותר, ומבט פנימי יותר בראיית השגחה פרטית על כל צעד וצעד. והיינו, שהמניעות והעיכובים הם בבחינת "תיסרוך רעתך"²⁶: מן הסתם עדיין חסר אצלו משהו בעבודת ה' — בידיעה אודות השגחת ה', או בעניני יהדות בכלל, ולכן מעמידים אותו בנסיון, כדי שיפעל בעצמו התמסרות ועשי' עמוקים יותר.

ו. ועי"ז זוכה להענין ד"הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב", והיינו, שעוד לפני שיוצא מהדרגא ד"חייבים", נעשה הענין ד"גמלני טוב",

²⁶ (26) ירמי' ב, יט. וראה תו"מ חמ"ה ע' 160 הערה 20. וש"נ.

(25) סנהדרין לו, סע"א (במשנה).

וכפי שמסיים במאמר השני²⁷: "וזהו שגמלני טוב, וכמאמר²⁸ אין טוב אלא תורה, והיינו שיתחזק בעבודתו בתורה ותפלה ביתר שאת וביתר עוז",

ע"ז שהקב"ה מעניק לו יותר כח ועוז שיוכל ללמוד תורה, "ללמוד וללמד (גם לאחרים), לשמור ולעשות ולקיים"²⁹,

וכיון שמקבל זאת מהקב"ה בעצמו — "שגמלני" — הרי במילא בטלים כל המניעות והעיכובים, ונעשית הפצת התורה ומצוותי, הפצת היהדות בכלל והמעיינות בפרט, עד שמגיעת "חוצה", ובאופן ש"ישראל³⁰ עושה חיל"³¹.

* * *

ז. בנוגע לענין המאסר והגאולה — הנה כשם שהמאסר לא הי' בגלל עסק פרטי, היינו, ענין שההתעסקות בו היתה בתור איש פרטי, כמו לימוד התורה לעצמו, או עם בני הבית במשפחה הפרטית, או עבור הפצת היהדות וקיום המצוות בד' אמות שלו, אלא בגלל עבודתו בתור נשיא בישראל, בתור נשמה כללית ברוחניות, שלכן נמשך למטה באופן שנעשה נשיא בישראל, הרי מזה מובן גם בנוגע לגאולה — שאין זו רק גאולה של איש פרטי, אלא העיקר היא הגאולה בתור נשיא בישראל.

ומזה מובן גם בנוגע להוראות הראשונות שלו בהתחלת הגאולה — שלהיותו נשיא חב"ד הרי זה בא לכל לראש בתורת החסידות, במאמר חסידות (כנ"ל³) — לא רק הוראה לאיש פרטי בענין פרטי, אלא אדרבה — העיקר הוא הוראה בענין כללי, ועד לענין שקשור עם היותו נשיא ומנהיג כל ישראל³².

ח. ובכן:

התכונה הראשונה של נשיא היא — היותו נשיא לא רק על מובחרים מעם, יחידי סגולה, או אפילו יותר מיחידים, אבל רק בעלי-מעלות נעלות,

31) לא' המסובים שאמר לכ"ק אדמו"ר שליט"א, שהוא "א' אַלטער פריינד" של ליובאוויטש, וביקר אצל אדמו"ר מהוריי"צ, וגם נפגש עם הרבי בפאריז וכו' — איחל אדמו"ר שליט"א שיוסיפו להיפגש בשמחות נוספות, ואמר לו, שינצל את אפשרויותיו לספר אודות אדמו"ר מהוריי"צ.

32) ראה גם תו"מ חל"ג ע' 18 ואילך. וש"נ.

27) סד"ה ברון הגומל הא' (סה"מ) קונטרסים ח"א קפד, ב. תרפ"ז ע' ריא).

28) אבות פ"ו מ"ג.

29) נוסח ברכת אהבת עולם דשחרית. וראה אבות פ"ד מ"ה.

30) פרשתנו (בלק) כד, יח. וראה זהר סוף פרשתנו (ריב, ב). הובא במכתב ימי הגאולה תמוז שנה זו (אג"ק חכ"ד ס"ע קסו). ובסוף המאמר (לעיל ע' 150).

או מעלות בינוניות, אבל אין להם חסרונות יותר מאשר ע"ד המיצוע, אלא הוא נשיא על כל סוגי בניי, ללא חילוק ביניהם.

ובהקדם — שמצינו בנוגע ללימוד התורה ש"כל האומר שמועה זו נאה וזו אינה נאה מאבד הונה (כבודה) של תורה" (וסופה להשתכח ממנו), "דכתיב³³ ורועה זונות (נוטריקון זו נאה וארענה, ואעסוק בה) יאבד הון"³⁴.

כאשר לומד תורה, ואומר, ששמועה זו נאה בעיניו, ושמועה זו אינה נאה בעיניו — הוא יודע אמנם ש"שמועה זו" היא אמת, כיון שמאמין שניתנה למשה מסיני, אבל הוא מחלק ואומר שחסר בה ענין של יופי — אזי "יאבד הון", שהתורה לא תתקיים בידו.

וטעם הדבר — כיון שהתורה אינה נמדדת ע"י שכל האדם, שיאמר ששני הענינים אמת, אבל, הענין של כיבוד אב ואם, למשל, הוא (לא רק אמת, אלא גם) מנהג נאה ומדה נאה, ואילו ענין שקשור עם "חוקת התורה", שאין על זה טעם ושכל, אינו נאה בעיניו; הוא מבין אמנם שצריך לקיים זאת, כיון שזוהי "שמועה" בתורה, אבל אין לזה יופי בעיניו, כיון שאין זה באופן של הבנה והסברה, כי אם, "גזירה גזרתי חוקה חקתי"³⁵, שצריך לקיימה בעל-כרחו — אזי "יאבד הון", שלא יתקיימו בידו אפילו המצוות שהן נאות בעיניו, כמו כיבוד אב ואם.

וכמדובר כמ"פ³⁶ מה שראינו בדורות האחרונים, שדוקא אותו עם שבנה את כל התרבות שלו על שכל והבנה, וכלל בזה גם חכמת המוסר, הנה כיון שכל זה הי' מיוסד על שכל האדם, הביא "מוסר" זה לידי גניבה ורציחה, וכל דבר שהוא היפך "שמועה נאה" — לא רק מצד אמונת ה', אלא גם מצד "מוסר" בפני עצמו.

וזהו שעשרת הדברות נאמרו "בדיבור אחד"³⁷, היינו, שאי אפשר להפריד "אנכי ה' אלקיך" מ"לא תרצח", כיון שלא יהי' קיום ל"לא תרצח" אם לא יהי' קשור עם "אנכי ה' אלקיך".

וכשם שהדברים אמורים בנוגע לתורה — כן הוא גם בנוגע לבניי, ששם "ישראל" הוא ר"ת יש ששים ריבוא אותיות לתורה³⁸, היינו, שכל אחד מישראל הוא "אות" בספר תורה של הקב"ה:

(36) ראה תו"מ חמ"ג ריש ע' 401. וש"נ.

(37) מכילתא ופרש"י יתרו כ, א.

(38) מג"ע אופן קפו.

(33) משלי כט, ג.

(34) עירובין סד, א (ובפרש"י). וראה גם

תו"מ חכ"ט ע' 245 ואל"ך. וש"נ.

(35) מדרש תהלים (באבער) ט, ב.

כאשר עושים חילוק בין בנ"י ואומרים שיהודי זה נאה ויהודי זה אינו נאה,

— הוא רוצה להיות מנהיג בישראל, אבל הוא אומר שמתאים לו להתעסק עם אלו שיושבים בכותל המזרחי, מתאים לו להתעסק עם גבירים, כיון שיוכל לקבל מהם כסף עבור החזקת בית-הכנסת ובית-המדרש ומוסדות צדקה, או שמתאים לו להתעסק עם בעלי-מוח, כיון שהם יבינו מה שילמד עמהם, בתושב"כ או בתושבע"פ, אבל בנוגע ליהודי שאין בו לא טעם ולא ריח³⁹, הוא לא רואה בו לא הבנה והשגה ולא מדות טובות, לא ראש וגם לא רגלים — טוען הוא שיהודי זה אינו נאה,

יש לו אמנם שייכות אליו, להיותו מנהיג ונשיא על עדה בישראל שבין חברי' מננה גם יהודי הנ"ל, אבל הוא מחלק ואומר שיהודי זה נאה ויהודי זה אינו נאה —

אדם כזה אינו יכול להיות מנהיג של עדה בישראל.

ט. וענין זה הוא גם בנוגע להתחלת ענין הנשיאות (שהרי בנשיאות גופא ישנם כמה דרגות) — שלכל לראש צריך האדם להיות נשיא על כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, כדברי הגמרא⁴⁰ "עיר קטנה זה הגוף", והאדם צריך להיות בעה"ב על הגוף, ולא ליתן לגוף לשלוט עליו:

גם בענין זה יכול מישהו לחלק ולומר, שהוא ידאג ויבטיח שראשו יהי' מונח בדברים נעלים ("איידעלע זאכן"), אבל כשמדובר אודות אכילה ושתי' — למה לא ימלא תאוות נפשו? ...!

אלא מאי, ענין האכילה ושתי' הוא מהענינים שבהם "מותר האדם מן הבהמה אין"⁴¹, כמארז"ל⁴² "שלשה כבהמה, אוכלין ושותין כבהמה" — הנה בשעת האכילה ושתי' אינו במדריגת "חכם" ...!

וכידוע הסיפור⁴³ המובא בספרי מוסר בנוגע לאריסטו, שכאשר תפסו אותו בעשיית דבר בלתי נאה, אמר: עכשיו אינני אריסטו...

ובכן: אם אינו נעשה בעה"ב על אכילתו ושתייתו — אזי חסר גם בחכמתו, וכמ"ש הרמב"ם בהל' דעות⁴⁴: "כשם שהחכם ניכר בחכמתו .. כך צריך שיהי' ניכר במעשיו במאכלו ובמשקו .. ובהילוכו וכו'", היינו,

42) חגיגה טז, א.

43) ראה גם תו"מ חל"ח ע' 255.

44) רפ"ה.

39) ויק"ר פ"ל, יב.

40) נדרים לב, ריש ע"ב.

41) קהלת ג, יט.

שחכם אמיתי הוא מי שחכמתו ניכרת גם בשעה שהולך לטייל או יושב לאכול ולשתות; אבל אם הוא אומר שמתאים לו להתעסק ולהבטיח רק את השכל שבראש והרגש שבלב, ואילו בנוגע לכח המעשה שבידים — עלול ליתן סטירה לפלוני, ובנוגע לפיו, עלול לפעמים לאכול ללא ברכה, ובדרך ממילא אכילתו היא בדרך "זולל וסובא", למלאות תאוות גופו ונפשו — אזי "יאבד הון", שמתבטלת נשיאותו גם בנוגע לראש ולב.

י. ועד"ז בנוגע לנשיא על בני"י:

מי שמתעסק רק עם בעלי מוחין, בעלי שכל, או רק עם בעלי רגש, ואילו בנוגע לשאר בני"י טוען הוא שעמהם יכול להתעסק ה"שמש" שלו — הרי זה סימן שאינו נשיא!

הוא יכול להיות יהודי טוב, אדם טוב, גדול ונעלה, עם כל המעלות; אבל להיות נשמה כללית, מנהיג בישראל — הנה הסימן על זה הוא כפי שמצינו במדרש⁴⁵ על הפסוק⁴⁶ "ומשה הי' רועה", שבהיותו רועה צאן דאג לכל סוגי הצאן, ו"הי' מוציא הקטנים לרעות כדי שירעו עשב הרך, ואח"כ מוציא הזקנים כדי שירעו עשב הבינונית, ואח"כ מוציא הבחורים שיהיו אוכלין עשב הקשה", ובזה בחנו אותה להיות רועה ישראל.

וזו היתה סלילת הדרך עבור כל רועה נאמן בישראל מידי דור ודור, עד לדורנו זה — בעל השמחה והגאולה.

יא. ובנוגע לעניננו:

ידוע הסיפור⁴⁷, שאמרו לבעל השמחה והגאולה, שרואים אצל רבינו הזקן, שלאחרי י"ט כסלו (לאחרי המאסר) התחיל לנהוג נשיאותו ברמה.

ובהתאם לכך, הנה ההוראה הכללית הראשונה שניתנה לאחר המאסר היא — שכדי להיות נשיא ומנהיג ישראל ברמה, הרי זה עי"ז שמתייחסים ל"עוזריי", אלו שמוסרים נפשם על תורה ויהדות, וביחד עם זה מתייחסים גם ל"שונאי", אלו שהם בגדר ד"משנאיך ה' אשנא"⁴⁸, כמודגש במאמר ד"ה "ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי"¹, ש"עוזריי" ו"שונאי" נזכרים באותו פסוק!

ועי"ז פועל גם מ"ש בהתחלת המאמר ש"יתמו חטאים מן הארץ

47) ראה סה"ש תרפ"ז ע' 168.

48) תהלים קלט, כא.

45) שמו"ר פ"ב, ב. וראה לעיל ע' 118.

וש"נ.

46) שמות ג, א.

.. חטאים .. ולא חוטאים", כיון שהגישה אל החוטא היא מלכתחילה — תנאי קודם למעשה — שצריך להתעסק עמו ולפעול אצלו שיתבטל החטא, ולהביא אותו לדרגא היותר עליונה, עד לדרגת תשובה שלימה, ש"אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו"⁴⁹.

וזוהי ההוראה של נשיא אמיתי בישראל בנוגע לענין הנשיאות:

כאשר "יצא למלוך"⁵⁰ — צריך לידע שיש לו קהל בישראל, שיש בו — ע"פ רצון ה' — לא רק ראש או לב, אלא גוף שלם, מהראש עד כף הרגל, אלא שכולם צריכים להיות "באחווה"⁵¹ כגוף אחד, ובשביל זה מינו אותו לנשיא ומנהיג — כדי לעשות מכולם גוף אחד⁵², גוף קדוש⁵³, ו"גוי אחד בארץ"⁵⁴, כפירוש רבינו הזקן⁵⁵ "גם בעניני ארץ כו'", שגם בהם יהיו עם אחד, מיוחד ומובדל, וכמ"ש בפרשת השבוע⁵⁶: "עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב".

אך כיצד יכולים לפעול שתהי' קהילה קדישא, "גוי קדוש"⁵⁷ — שבשביל זה צריך להיות גוי שלם, שכולל כולם, "לבלתי ידח ממנו נדח"⁵⁸ — הרי זה דוקא כאשר מיד בפסוק הראשון שפותח בו (עוד לפני שאומר "ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב") מתעסק עם שני הסוגים, הן עם הסוג ד"עוזרי", והן עם הסוג ד"שונאי", ומתוך הדגשה ש"יתמו חטאים ולא חוטאים", שהרי אדרבה — הוא משתדל להעמידם בדרך הטוב והישר, ומתוך אהבה דוקא.

ואז יזכה ל"גמלני טוב" ביתר שאת וביתר עוז — שהרי השלימות של נשיא היא כאשר צאן מרעיתו מגיעים לתכלית השלימות הנדרשת מהם,

— כדברי הגמרא⁵⁹ בנוגע למש"נ למשה "לך רד"⁶⁰, "רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל", ולכן, הירידה שלהם נוגע אליו, ומזה מובן, שכאשר מקיים הוראה הנ"ל להתעסק הן עם "עוזרי" והן עם "שונאי", ומוסר נפשו להעמידם במעמד ומצב ד"גוי אחד בארץ", ו"גוי קדוש", אזי נעשית עלי' בגדולתו —

49) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.
50) קהלת ד, יד (וראה גם לקמן סכ"ז).
51) שבת כ, סע"א ובפרש"י.
52) ראה ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד.
53) ראה זח"ג ע, ריש ע"ב.
54) שמאול"ב ז, כג. ועוד.
55) תניא אגה"ק רס"ט. ובכ"מ.
56) בלק כג, ט.
57) יתרו יט, ו.
58) שמאול"ב יד, יד. וראה תניא ספל"ט.
הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג.
59) ברכות לב, א.
60) תשא לב, ז ובפרש"י.

ועד שענין זה נעשה הכנה והקדמה קרובה לבוא לקיום היעוד⁶¹
 "ודוד עבדי נשיא להם לעולם".

* * *

יב. האמור לעיל אודות נשיא ומנהיג אמיתי בישראל, שלכל לראש
 צריך לכלול את כולם יחד, מ"עוזרי" עד "שונאי", בפסוק בתורה,
 שמתחיל בשם הוי', שהוא "יסוד היסודות ועמוד החכמות (ר"ת הוי') ..
 (ש) כל הנמצאים .. לא נמצאו אלא מאמתת המצאו"⁶² (כמובא במאמרי)
 — הנה כשם שהדברים אמורים בנוגע לזמנו ומקומו, הרי זה נמשך גם
 במשך כל הדורות (זמן), וגם בריחוק מקום.

וענין זה רואים במיוחד אצל בעל השמחה והגאולה:

גם ארבעים שנה לאחרי הגאולה — יכולים ללמוד מעניניו הוראות
 בנוגע לחיי היום-יום ("לעבעדיקע הוראות"), לא רק עבור לומד תורה,
 אלא גם עבור יהודי שהוא כמו "ערבה", שאין בו לא טעם ולא ריח³⁹.
 וכמו כן הנהיג בנוגע לכל עניני תורה ומצוותי שעליהם מסר נפשו,
 שיתפשטו ויופצו בכל המקומות, עד לפנה נדחת שבקצוי תבל — שהרי
 ענין זה התחיל ע"פ ההוראה והציווי וע"י הנתינת כח של בעל השמחה
 והגאולה, שזהו החידוש המיוחד שלו, כמו כל נשיא שהוסיף חידוש
 מיוחד משלו בדרכי חב"ד ונשיאות בישראל.

יג. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

כיון שנמצאים כאן כו"כ שמתוך מס"נ נסעו למרחקים, הן אלו
 שנסעו למקום רחוק ברוח, והן אלו שנסעו למקום רחוק בגשמיות
 כפשוטו, כדי למלא שם את השליחות של הפצת היהדות, תורה ומצוותי,
 ועד להפצת המעיינות,

— שאליהם הכוונה לכל לראש בהתואר "עוזרי", כפי שמזכיר
 במאמרי אודות "התלמידים שנקראים בנים", שממלאים שליחותו, ו"שלוחו
 של אדם כמותו"⁶³ —

יאמרו "לחיים", מתוך שמחה וטוב לבב, ומתוך החלטה להתחזק
 ביתר שאת וביתר עוז (כלשון המאמר²⁷) בענין מילוי השליחות,

63) ברכות לר, ב (במשנה). וש"נ.

61) יחזקאל לו, כה.

62) רמב"ם ריש הלי' יסוה"ת.

ואז יקויימו דברי בעל השמחה והגאולה⁶⁴ "לכל בני יהי אור ברוחניות ובגשמיות", כלשון הכתוב⁶⁵ "ולכל בני יהי אור במושבותם", והיינו, שבכל מקום שבו יתיישב יהודי יהי אצלו אור ברוחניות ובגשמיות, היינו, שהרוחניות שלו והגשמיות שלו יהיו מוארים באור הוי', ויומשך גם בענין האור כפשוטו, שתהי' עבודה מוארת בהפצת המעיינות והפצת היהדות בכלל, ע"י נשמה (בגוף) מאירה, מתוך מצב רוח מואר, ופרנסה מוארת, באופן דהלוך ומוסיף ואור, עדי קיום היעוד⁶⁶ "ולילה כיום יאיר", שיאירו את חשכת ליל הגלות, ותבוא הגאולה האמיתית והשלימה, ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

יד. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה מי מנה עפר יעקב גו'.
 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "כמה מעלות .. עאכו"כ
 .. שהוציאנו ממצרים"].

* * *

טו. ענין השחרור והגאולה שהי' באופן נסי (כנ"ל⁶⁷) — לא נשאר בעולם הנסים, אלא נמשך אח"כ במעשה בפועל, ועד שנמשך אפילו לאחר שנסע מעבר לגבול, בבחינת פירות ופירי פירות, גידולים וגידולי גידולים, אשר, אף שיכולים לטעות ולחשוב שזהו ענין טבעי בלבד, הרי כשמתבוננים בזה רואים מיד שזהו רק מצד נס שלמעלה מדרך הטבע, אלא שהנס פעל שגם הטבע ישתנה.

ובהקדם המדובר פעם בארוכה⁶⁸ שבכללות ענין הנסים יש שני סוגים: (א) נס שהוא באופן חד-פעמי, ואח"כ נמשך ממילא בדרך הטבע, (ב) בכל משך הזמן יש צורך שיומשך ענין הנס בכל רגע ורגע (ויש לחקור בנוגע לכמה נסים, כמו הנס דירידת המן, בארה של מרים, וכיו"ב — אם הי' זה באופן שהנס נמשך כל הזמן, או שהנס הי' רק לרגע, ואח"כ נמשך בדרך הטבע).

וכידוע הדוגמא לזה — שהרי על כל ענין מביאים דוגמא בנגלה⁶⁹

(68) ראה שיחת כ"ד טבת תשי"א (תו"מ ח"ב ע' 349. ע' 354. לקו"ש ח"ח ע' 242). שיחות חה"פ תשכ"ד (לקו"ש ח"ה ע' 175 ואילך). וש"ג. וראה גם לקו"ש חט"ו ע' 187 (גם משיחה זו).
 (69) ראה גם תו"מ חמ"ו ע' 368. וש"ג.

(64) סה"ש תרפ"ז ע' 170. וראה גם מכתב ג' תמוז שנה זו בסופו, ובהערה (אג"ק חכ"ד ע' קסג).
 (65) בא יו"ד, כג.
 (66) תהלים קלט, יב.
 (67) הערה 6.

— מסיפור הגמרא⁷⁰ אודות רבי חנינא בן דוסא, שהי' רגיל בנסיים⁷¹, שכאשר בתו אמרה לו "כלי של חומץ נתחלף לי בכלי של שמן, והדלקתי ממנו אור לשבת, אמר לה, בתי, מאי איכפת לך, מי שאמר לשמן וידלוק, הוא יאמר לחומץ וידלוק" — שלכאורה הרי זה סיפור פשוט, אבל באמת הרי זה דורש הבנה בענין הנסיים, ועד שזהו ענין שנוגע גם לחילוק בדין והלכה:

הסדר ע"פ טבע הוא — ששמן דולק, ואילו חומץ אינו דולק. ועל זה אמר רבי חנינא בן דוסא, שכיון שגם העובדה ששמן דולק היא רק בגלל שהקב"ה "אמר לשמן וידלוק" (והיינו, שגם מציאות הטבע אינה באופן שיכולה להתקיים ללא הקב"ה ח"ו, ובמילא לא שייך שיהי' בהטבע ענין של נס), הרי ביכלתו של הקב"ה ש"יאמר לחומץ וידלוק". אבל אעפ"כ, יש בזה חילוק ע"פ תורה — שכאשר שמן דולק, עי"ז ש"אמר לשמן וידלוק", הרי זה ענין שע"פ טבע, אבל כאשר "יאמר לחומץ וידלוק", הרי זה ענין של נס, וחלים על זה כל ההגדרות שישנם בתורה (הן ע"פ פנימיות התורה והן ע"פ נגלה תורה) בנוגע לענין הנס, וכמו: "אסור לאדם להנות ממעשה נסים"⁷², וכן "אם עושיין לו נס מנכין לו מזכויותיו"⁷³ — שכל הגדרים האלו אינם שייכים כש"אמר לשמן וידלוק", אלא דוקא כש"יאמר לחומץ וידלוק".

ועפ"ז נשאלת לכאורה שאלה:

ידוע הכלל "לא עביד קוב"ה ניסא למגנא"⁷⁴, כך, שענין הנס אינו אלא כאשר אין דרך אחרת כביכול, אבל כאשר די בדרך הטבע, לא יעשה הקב"ה נס רק כדי להראות "קונץ".

ובנדו"ד, כאשר כלי של חומץ נתחלף בכלי של שמן, ויש צורך להדליק ממנו — הנה במקום לפעול נס שהחומץ ידלוק, יש אפשרות לפעול נס שהחומץ יתהפך לשמן (כמו במצרים, שהמים נהפכו לדם)⁷⁵, וכפי שמצינו בכמה נסים שדבר אחד נתהפך לדבר שני), שאז, הצורך בנס הוא רק לרגע אחד, ולאח"ז הנה במשך כל שיעור ההדלקה הרי זה דולק בדרך הטבע.

שד"ח כללים מע' ה"א כלל ש"פ. פאת השדה כלל פ"ז.

73) תענית כ, ב. וש"נ. הובא בפרש"י הנ"ל.

74) ראה דרשות הר"ן דרוש ח (נעתק

בלקו"ש ח"ג ע' 966). וראה שבת נג, ב. ועוד.

75) וראו ז, יז, שם, כ.

70) תענית כה, א.

71) ראה שם כד, סע"ב ואילך. וש"נ.

וראה גם שיחת י"ב תמוז תשח"י סל"ז (תו"מ

חכ"ג ריש ע' 164). שם חל"ו ס"ע 55.

72) פרש"י שם כד, א (ד"ה אלא כאחד).

וראה מצפה איתן שם, ב. ובמנחות טט, ב.

ואעפ"כ, מדייקת הגמרא בסיפור זה, שרבי חנינא בן דוסא לא אמר "מי שאמר לשמן וידלוק יאמר לחומץ שיהי' שמן", כי אם "מי שאמר לשמן וידלוק יאמר לחומץ וידלוק", היינו, שהחומץ ישאר חומץ, ואעפ"כ, "יאמר לחומץ וידלוק", כפירוש החסידות⁷⁶ (על יסוד תורת הבעש"ט שנתבארה בשער היחוד והאמונה בתחלתו), שגם הצירופים ד"חומץ" יפיקו אור, שעפ"ז נמצא, שבכל רגע ורגע שהחומץ דלק, הי' צורך ב"מעשה נסים".

ואינו מובן: כיון שיש ברירה לעשות נס רק לרגע אחד, ולהפוך את החומץ לשמן, ואח"כ לא יצטרכו עוד לענין של נס, כיון שלאחרי הפיכתו לשמן ידלק באופן טבעי — מה הי' הצורך להטריח ש"יאמר לחומץ וידלוק" ?!

וכאמור, שאין זה ענין שנוגע רק להסברה בעלמא, אלא ענין שנוגע עד להלכה בפועל — אם מותר ליהנות מזה: כאשר הנס הוא באופן שהחומץ נהפך לשמן — יכול מישהו לקנות את השמן וליהנות ממנו, כי, השמן שהגיע לידו (לאחרי שנהפך לשמן) הוא ככל שמן טבעי שאינו מעשה נסים; אבל אם מישהו יקנה מרבי חנינא בן דוסא את החומץ שדולק — הרי גם אצלו יהי' זה ענין של נס, ולא ענין של טבע, ובמילא חלה על זה ההגבלה שאין נהנין ממעשה נסים⁷⁷.

טז. ובנוגע לעניננו — נס הגאולה:

לכאורה הי' נס הגאולה רק באותו רגע שיצא לחופש, ואילו ההמשך לאח"ז הוא בדרך הטבע, ללא צורך בענין של נס.

אבל הבחינה על זה היא — כאשר רואים שאפילו לאחרי שעבר ריבוי זמן מאז, הנה "הימים האלה" לא רק "נזכרים", אלא גם "נעשים"⁷⁸, שכל ההמשכות שנעשו אז, חוזרים ונעשים בפועל, הרי זו הוכחה שגם עכשיו זהו ענין של נס, היינו, שאין זה רק המשך לענין שאירע בעבר, לפני ל"ט שנה, שאז אירע הנס, ואילו עכשיו, לאחרי שנתיישן הדבר, רק מספרים על זה — שהרי זהו רק הענין ד"נזכרים" בלבד, ואילו כאשר רואים שגם "נעשים", אזי יודעים שגם עכשיו הרי זה ענין שלמעלה מדרך הטבע (ע"ד הסיפור אודות רבי חנינא בן דוסא, שלא פעל שהחומץ יהפך

77 הביאור בזה — ראה לקמן סכ"ג.
78 אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

76 ראה תו"ח שמות כז, סע"ב (בהוצאה
חדשה כ, א). וש"ג. סה"מ עטר"ת ע' שכג.
ריש ע' שעג. הי"ש"ת ע' 20 ואילך. תש"ג ס"ע

לשמך, אלא ש"יאמר לחומץ וידלוק", כך, שבכל רגע ורגע הרי זה היפך דרך הטבע).

אך מניין יודעים שישנו הענין ד"נעשים"? — בשלמא בנוגע לימי הפורים, מפורש הדבר בכתוב⁷⁸, אבל מניין יודעים בנוגע להזכרון בשאר ענינים, כבנדר"ד, אם זה גם באופן של "נעשים", שמזה תהי' הוכחה שגם בי"ב תמוז תשכ"ו ישנו ענין של נס, ולא רק סיפור מעשה שאירע בעבר? ובכן, אם "אין גו' אתנו יודע עד מה"⁷⁹, לראות את הענינים כפי שהם למעלה, אם נמשכים עוד הפעם כל ההמשכות וההשפעות כפי שהיו בפעם הראשונה, אזי הבחינה על זה היא — לראות מה שנעשה למטה: כאשר רואים שעולם כמנהגו נוהג, וכפי שהי' ערב בי"ג תמוז, כן הוא גם בי"ג תמוז, וכן גם י"ד תמוז — אזי אין הוכחה שישנו הענין ד"נעשים", אלא יכול להיות שזהו באופן של "נזכרים" בלבד; אבל כאשר פוגשים יהודי שנעשה אצלו שינוי, שלא בדרך הטבע, ואין סיבה אחרת לכך מלבד העובדה שבין י"א לי"ד הי' אצלו י"ב-י"ג תמוז — הרי זו הוכחה שגם לאחרי ל"ט שנה ישנו לא רק הענין ד"נזכרים", אלא גם הענין ד"נעשים".

ומניין יודעים שזהו שינוי שקשור עם י"ב-י"ג תמוז? — כאשר רואים שזהו שינוי שהוא מעין השינוי שנעשה אז אצל בעל השמחה והגאולה:

עד י"ב-י"ג תמוז, הנה בעל השמחה והגאולה שמסר נפשו עבור התורה, הי' בכית האסורים או במצב של גירוש רח"ל, ואילו בי"ב-י"ג תמוז נעשה מצב הפכי — שכתוצאה מהמאסר בגלל עבודתו בהפצת התורה ומצוותי', ניתוסף יו"ט בישראל, ולא זו בלבד שנעשה המצב כפי שהי' קודם המאסר, אלא כפי שבעל השמחה והגאולה אמר אז⁴⁷, שעתה יתוסף כו' ("איצטער וועט ערשט צוקומען"), כיון ש"ראו כל אפסי ארץ"⁸⁰ שמותר לעשות ענינים אלו.

ומזה מובן, שההוכחה לכך שגם בשנת תשכ"ו הרי זה לא רק באופן ש"הימים האלה נזכרים", אלא גם "נעשים", היינו, שהנס הוא גם עכשיו (כמו האופן ש"יאמר לחומץ וידלוק"), היא — כאשר רואים שמ"ב-י"ג תמוז זה נעשה שינוי באופן כזה.

יז. ובפרטיות יותר:

(80) שם צח, ג.

(79) תהלים עד, ט.

השינוי כתוצאה מ"בייג תמוז צריך להתבטא בנוגע למי שעד עכשיו שמר את התומ"צ לעצמו, והי' סבור, שצריך אמנם להיות הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה", אבל ענין זה יכול להיעשות ע"י אחרים; הוא לא רוצה לילך ל"חוץ", ולא רוצה לעסוק ב"יפוצו"; די לו בכך שיש לו את ה"מעיינות" לעצמו.

ועד"ז בדרגא שלמטה מזה — בנוגע למי שעד עתה לא היו אצלו המעיינות, בגלל טענתו, שאביו וזקנו ואבי זקנו וכל ישראל כולם שהיו לפני הבעש"ט, ועד"ז לפני רבינו הזקן, ועד"ז לפני רבינו נשיאנו, הסתפקו והתקיימו ללא לימוד תורת החסידות (שהרי זה נתגלה רק ע"י הבעש"ט), וגם ללא הפצת המעיינות (שהתחיל מהבעש"ט, ואח"כ ע"י רבינו הזקן, ובפרט לאחר י"ט כסלו⁸¹), וללא יפוצו מעינותיך חוצה שאין למטה ממנו (כפי שהתחיל ע"י רבינו נשיאנו); וכיון שהעולם הי' יכול להתקיים אלפי שנה ללא "יפוצו מעינותיך" — אינו מחוייב להפוך עולמות... ויכול להתנהג כפי שהתנהג אבי זקנו.

— אבי זקנו אף פעם לא קרא "עיתון"; ומעולם לא עלה על דעתו לתקן ("פאָרפּוּצן") את זקנו; לא עלה על דעתו שיהי' אצלו מצב שלא יהי' עסוק בלימוד התורה במשך רוב היום; ולא עלה על דעתו שכאשר יהודי יבוא לבקש ממנו טובה, ישלח את ה"מזכירה" לברר אם מדובר אודות "גביר" גדול, שבשבילו הוא נמצא בבית, ולולי זאת (אם יפחת מספר האפסים שלאחרי הספרה הראשונה), אזי מצוה לומר שהוא לא נמצא בד' אמות אלו, כיון שאין זה לפי כבודו...

אצל זקנו, כאשר הי' מגיע יהודי — הי' רץ לקראתו כדי להקדים ליתן לו "שלום עליכם", שלא לעבור על גזילת העני בבתיכם⁸²; ואילו אצלו — לא מיבעי שלא שייך שירוץ לקראתו, אלא גם כשמודיעים לו, שהגיע פלוני, מברר תחילה מהו מצבו הכספי — כמה אפסים יש לו, וככל שיגדל מספר האפסים, תגדל אצלו מהותו!

כשמדובר אודות עיתונים, אודות העסק בענינים שאינם דברי-תורה, או בנוגע לעשיית טובה ליהודי — הרי הוא במצב שונה מאבי זקנו; ואילו כשאומרים לו שכיון שניתוספה מחלה חדשה יש הכרח ברפואה חזקה יותר⁸³ — טוען הוא שכיון שאבי זקנו לא הוצרך לרפואה זו, הרי זו הוכחה שגם הוא אינו צריך רפואה זו!...

83) ראה בארוכה שיחת י"ג תמוז תשי"ב סכ"ו ואילך (תו"מ ח"ו ע' 72 ואילך). וש"נ.

81) ראה סה"ש תורת שלום ס"ע 112. 82) ראה ברכות ו, סע"ב.

אבי זקנו הי' בריא, ולכן הי' יכול להסתפק במאכלים פשוטים, ללא צורך בסממני רפואה; אבל כאשר נעשה דור חלש, ועד שנעשה דור יתום — אזי יש צורך לשלול מחלות כאלו שבדורות הקודמים לא היתה אפשרות למציאות של מחלה כזו בעולם, וכמארז"ל⁸⁴ ש"אין יום שאין בו כו' מרובה משל חברו", כך, שמה שניתוסף בימים אלו, לא הי' בימים הקודמים, ובמילא לא הי' צורך בתוספת ברכה.

ועד"ז בנוגע לשאר הדרגות, עד למטה מטה — אצל מי שמפני סיבות שאינן תלויות בו יש לו שייכות רק לקיום המצוות, ואילו בנוגע בלימוד התורה, יוצא ידי חובתו ב"פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית"⁸⁵, ומרגיש שזוהי תכלית השלימות שלו, ושוב אינו צריך לשגשג ("שטייגן") בלימוד התורה...

— בנוגע לחכמות העולם, אם מישהו יאמר לו שאינו מבין כיצד צריכים לנהל את מלחמת וויטנאם, אזי יחשב אצלו כשונא בנפש, שכן, איך אפשר לומר שהוא לא מבין בענינים אלו, בה בשעה שהוא הי' צריך להיות ה"יועץ" בווינגטון... ואילו בנוגע לחכמת התורה — מסתפק בכך שסיים את הלימוד ב"חדר" בהיותו בן י"ג שנה, וחגג את ה"סיום" ב"בר-מצוה", ובכך סיים את לימוד היהדות! ... הוא מקפיד אמנם ללמוד "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית", להיותו יהודי דתי, אבל להוסיף ולשגשג בלימוד התורה — זאת לא! שהרי הוא כבר כמו ה"פרופסור" שכבר חגג את טכס ההסמכה בסיום הלימודים!

וכאשר אומרים לו: לשם מה עליך לדחוף ולהכניס את עצמך ("שפאָרן זיך") לעולם המדע של חכמות העולם? ואדרבה: עובדה זו מהווה הוכחה מלמעלה שביכולתך להצליח בהבנה, וא"כ, למה לא תשתמש בכח זה בשביל לימוד התורה? — טוען הוא: יש סעיף בשו"ע הלכות תלמוד תורה⁸⁶ שבו מדובר אודות המציאות של לימוד "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית". ובכך, אם כל בני"י יהיו "לומדי תורה", אזי יתבטל ח"ו סעיף הנ"ל בשולחן-ערוך, כיון שלא תהי' מציאות של יהודי שלומד רק "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית". ובמילא, הוא זה ש"מקיים" את השו"ע בשלימות, כיון שעל ידו תישאר המציאות של לימוד "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית" שנזכרה בשו"ע!...

ובכך: כתוצאה מי"ב-י"ג תמוז, הנה ע"פ דרישת בעל השמחה

(86) לאדה"ז — פ"ג ה"ד. וש"נ.

(84) סוטה בסופה (מח, א. מט, א).

(85) מנחות צט, ב.

והגאולה, צריך להיות שינוי אצל כל א' מהסוגים הנ"ל, שתמורת המעמד ומצב שהי' עד עתה, יתוסף בכל עניני הפצת התורה ומצוותי' אצל כל אחד לפי ענינו.

וכאמור, הראי' בנוגע ליי"ג תמוז תשכ"ו ש"הימים האלה" הם לא רק "נזכרים", אלא גם "נעשים" היא — כשרואים למטה שינוי יהודי אחד, שני יהודים, עשרה וכמה עשרות מישראל, שנעשה אצלם שינוי בנוגע לענינים שבעל הגאולה תבע שיתעסקו בהם, אשר, למרות שעד עתה לא אחז בזה, מצד כל מיני הסברות, תירוצים ואמתלאות, שאין הכוונה אליו וכיו"ב, הנה לאחרי יי"ג תמוז נעשה אצלו שינוי, כתוצאה מהתעוררות והמשכת נס הגאולה בעולם למטה.

יח. אמנם, כדי להצליח בענינים שדרש בעל השמחה והגאולה, שכללותם היא הפצת היהדות — הנה ההתחלה בזה היא מתוך גישה באופן שיש צורך בענין של מסירת־נפש.

ובהקדמה:

יהודי יכול לטעון, שכאשר ניעור משנתו ואמר "מודה אני לפניך" — ללא הקדמת התבוננות כו' — כבר מסר נפשו, ולאחרי כן, במשך כל היום כולו — שוב אינו זקוק לענין המס"נ.

די בכך — טוען הוא — שיצא י"ח בעבודה שע"פ טעם ודעת, וע"פ טו"ד — הנה על כל ענין יש לו ראי' משולחן־ערוך, ואם אינו יכול ללמוד שו"ע — יש לו "קיצור שו"ע", ואם גם זה אינו יכול ללמוד — יש לו קיצור שו"ע באנגלית, ואם גם זה אינו יכול — יש לו עצה לצלצל בטלפון אל ה"שמש" של בית־הכנסת, ולשאול אותו כיצד עליו להתנהג בענין פלוני, ובמילא הרי הוא כבר "למדן", להיותו בבחי' "ננס על גבי הענק" (כהמשל המפורסם⁸⁷), שהרי הוא עומד על ראשו של ה"שמש", וה"שמש" מעיין בקיצור שו"ע, ואומר ל"גבאי" כיצד עליו להתנהג, ועי"ז נשלם הענין ד"ושכנתי בתוכם"⁸⁸, כך, שכולם מרוצים...

(כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים בבת־שחוק): חוץ מהקב"ה...

[למה באמת הקב"ה לא מרוצה? מה חסר להקב"ה בעולמו — הרי להקב"ה לא חסר דבר, וא"כ, למה לא יהי' מרוצה? !

ובכ"מ.

(88) תרומה כה, ח.

(87) ראה שבלי הלקט בראש הספר (בשם

רבי ישעי' מטראני). הקדמת החוות דעת לפירושו לשו"ע י"ד. המשך תרס"ו ע' ת.

אך על זה אומר הקב"ה: לי אמנם לא חסר דבר, אבל משה רבינו מתפלל (כדברי המדרש⁸⁹ על הפסוק⁹⁰ "תפלה למשה") ואומר שישנה "מדינה פלונית שהיא חריבה", ומוסיף: "והיא שלך"!!!

ולכאורה אינו מובן: מהי ההוספה של משה להסביר להקב"ה "והיא שלך", ולא די בכך שאומר ש"מדינה פלונית חריבה"?!
והביאור בזה:

העובדה ש"מדינה פלונית חריבה" כשלעצמה — הנה כפי שמסתכלים על העולם מלמעלה, יכול להיות "חשבון" שאין זה ענין של חורבן.

כאשר "רבי" יושב בבית האסורים, הנה כפי שמסתכלים על זה מלמעלה, יכול להיות שזהו דבר טוב — כי, בהיותו במצב כזה, לא מבלבלים אותו עם עניני העולם; הוא עומד בתנועה של מס"נ, למעלה מטו"ד של "רבי", ובמילא, יתכן שאין זה בבחי' "מדינה חריבה", אלא זהו מצב של תכלית השלימות, וע"ד מארז"ל⁹¹ ה"זית אינו מוציא שמונו אלא ע"י כתיבה".

אבל כשמדובר אודות ה"מדינה" — הנה כאשר הרבי יושב בבית האסורים, אזי נעשית המדינה "חריבה"!

וכאשר הקב"ה אומר למשה: "ואעשה אותך לגוי גדול"⁹² — לא מסכים משה על זה; אם ה"מדינה חריבה" — לא חפץ משה שיעשו אותו "לגוי גדול".

אך על זה טוען הקב"ה למשה: "כי שחת עמך"⁹³, היינו, שהסיבה לכך שיש "מדינה חריבה" היא בגלל "עמך", ומה אני (הקב"ה) קשור לזה?!

ועל זה משיב משה להקב"ה: "והיא שלך"!! — הכל נובע ממך!... וראי' לדבר, מדברי הגמרא במסכת סוכה⁹⁴ שהיצה"ר הוא אחד הדברים ש"מתחרט עליהן הקב"ה שבראם .. דכתיב⁹⁵ ואשר הרעותי", שהרי ברור הדבר ש"רצוננו"⁹⁶... לעשות רצונך, ומי מעכב, שאור שבעיסה⁹⁶, וא"כ,

89) מדרש תהלים (שוח"ט) ויל"ש עה"פ (רמז תתמא).

93) נב, ב.

94) מיכה ד, ו.

90) תהלים צ, א.

95) כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר בקול

חנוק מבכי (המו"ל).

91) מנחות נג, סע"ב. וראה שמו"ר רפ"ו

96) ברכות יז, א.

(וראה גם לקמן סכ"ו).

92) תשא לב, יו"ד. שלח יד, יב.

למה הוצרך הקב"ה לברוא את ה"שאור"? — מוטב אילו הי' רק "מצה", ולא הי' "חמץ".

הקב"ה רוצה אמנם שיהי' הענין של הבנה והשגה, אבל, לכל לראש צ"ל ענין המס"נ, ולאח"ז יש "לרתום" ("איינשפּאַנען") גם את השכל לעניני טוב וקדושה, אבל באופן שמקבל את מסקנת השכל רק כאשר היא בהתאם לתנועת המס"נ, ואילו כאשר מסקנת השכל היא להיפך מתנועת המס"נ, הרי זה סימן שהוא אוחז עוד ב"קושיא", ועדיין לא הגיע ל"תירוץ", ובמילא, עליו להסתגר ב"מערה", להתנתק מעניני העולם, ועי"ז יגיע לה"תירוץ", כפי שמצינו אצל רשב"י⁹⁷.

יט. ובענין זה יש ב' אופני הנהגה⁹⁸ — ע"ד ב' האופנים הנ"ל בענין הנס:

ישנו אופן שההנהגה שלמעלה מדרך הטבע היא לרגע אחד, ואח"כ נמשכת ההנהגה בדרך הטבע;

בקומו בבוקר, שאז הולך להתפלל בביהכנ"ס, ו"מבית הכנסת לבית המדרש"⁹⁹, ללמוד פרק אחד שחרית (וכמו"כ כשלומד פרק אחד ערבית) — אזי עומד בתנועה של מס"נ, כמבואר בתניא¹⁰⁰ ש"עסק התורה ומצות והתפלה הוא ג"כ ענין מסירת נפש ממש, כמו בצאתה מן הגוף במלאת שבעים שנה, שאינה מהרהרת בצרכי הגוף" (שהרי אינו עוסק עתה בעניני בריאות הגוף, פרנסה וכיו"ב, אלא במילוי רצונו של הקב"ה — שלומד תורה בגלל ש"בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", ומקיים מצוות בגלל ש"קדשנו במצותיו וצווננו"); אבל בנוגע למשך כל היום כולו — רצונו בהנהגה ע"פ טבע בלבד.

ובכן, אופן הנהגה זו יכולה להיות בשנים כתיקונם, עבור צדיקים, שאז יכולים לחיות ע"פ דרך הטבע, לאחרי הקדמת המס"נ שבתחלת היום, שמספיקה על כל היום כולו.

אבל כאשר בני" נתונים בגלות ובשבי, ובכל רגע ורגע ישנם הרדיפות של ה"מלך זקן וכסיל"¹⁰¹, "א-ל זר אשר בקרבך"¹⁰² — אי אפשר לצאת י"ח בתנועת המס"נ שבתחילת היום, ולסמוך אח"כ על

97) שבת לג, ב (וראה גם לקמן סכ"ז).
 98) בהבא לקמן — ראה גם לקו"ש חט"ו
 99) שבהערה 68 ואילך (גם משיחה זו).
 100) פמ"א.
 101) קהלת ד, יג ובפרש"י.
 102) ראה שבת קה, ב.
 99) ברכות בסופה. ושי"נ.

טבעו, שהרי ה"מלך זקן וכסיל" מתעסק במשך כל היום כולו למנוע אותו מענייני תומ"צ, ובהכרח שענין המס"נ יהי' גם במשך כל היום כולו.

וכאמור, שב' אופני ההנהגה הנ"ל הם בהתאם לב' האופנים בענין הנס: (א) מספיק שיהי' הנס ברגע הראשון, ואח"כ אין צורך במעשה נסים, כך, שההמשך יכול להיות בדרך הטבע, (ב) בכל רגע ורגע צריכה להיות הנהגה נסית — "לעושה נפלאות גדולות לבדו"¹⁰³.

כ. ובכללות — הרי זה החילוק בין הנהגת בני"י בהיותם במדבר להנהגתם בארץ ישראל:

כאשר בני"י היו במדבר, נתן להם הקב"ה "מן" — לא רק בתחלת כניסתם למדבר, באופן ש"בכח האכילה ההיא"¹⁰⁴ ילכו ארבעים שנה, אלא — "דבר יום ביומו"¹⁰⁵, היינו, שבבוקרו של כל יום היו זקוקים עוה"פ לנס של ירידת המן.

משא"כ בנוגע להנהגה בארץ ישראל — הנה תחילת כיבוש הארץ הי' באופן נסי: הכהנים הלכו עם ארון-הקודש, ותקעו בשופרות, ואז — "ותפול החומה תחתיו"¹⁰⁶, וכך כבשו את יריחו, שהיתה "מנעולה של ארץ ישראל"¹⁰⁷ — מלחמה נסית לגמרי; אבל לאחרי שנכנסו לארץ היתה ההנהגה בדרך הטבע, "אדם חורש כו' וזורע"¹⁰⁸, אלא שבטבע גופא הרי זה "ארץ הקודש", "אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"¹⁰⁹.

ועד שכאשר "תבואו אל הארץ", שאז ההנהגה היא באופן ש"ש שנים תזרע שדך גו' ובשנה השביעית גו' שדך לא תזרע"¹¹⁰, אומרת התורה עצמה שיש מקום לטענה: "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו"¹¹¹ — כיון שבארץ ישראל נמשכת הפרנסה רק ע"י חרישה וזריעה, ולכן יש צורך בהבטחה "וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים"¹¹², בכדי שתוכל להיות המשכת הברכה ע"י חרישה וזריעה, אשר, עם היותה ג"פ ככה, הרי זו רק ברכה, ולא נס שלמעלה מדרך הטבע; משא"כ ה"מן", שבמשך ארבעים שנה, "דבר יום ביומו", הי' ענין של נס.

(108) ברכות לה, ב.

(109) עקב יא, יב.

(110) בהר כה, ב"ד.

(111) שם, כ.

(112) שם, כא.

(103) תהלים קלו, ד.

(104) מלכים-א יט, ח.

(105) בשלח טז, ד.

(106) יהושע ו, כ.

(107) רד"ק שם כד, יא. וראה תנחומא

העלותך י"ד. במדבר פט"ו, טו. ועוד.

וטעם החילוק הוא — לפי שבנוגע ל"מדבר" מעידה התורה שנקרא "מדבר העמים"¹¹³, "במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים"¹¹⁴, וכיון ש"אלה מסעי בני ישראל"¹¹⁵ (לא רק מסע אחד בחלק אחד של המדבר, אלא כל המסעות) היו במדבר כזה, הנה בכל חלק של המדבר הוצרכו לענין של נס; משא"כ בארץ ישראל שהיתה "ארץ נושבת"¹¹⁶, ראוי לשוב בני אדם, אלא שיש צורך ב"לעבדה ולשמרה"¹¹⁷ — היתה יכולה להיות ההנהגה ע"פ טבע, ורק ההתחלה היתה צריכה להיות באופן של נס.

כא. ובהתאם לכך, צריך כל אחד מישראל להעריך ולבחון את מעמדו ומצבו:

כאשר יודע שיש לו אחריות כלפי עשרה מישראל, שביניהם יש אמנם כאלו שהם בבחי' "רובע ישראל"¹¹⁸, ע"ש "לי ראש"¹¹⁹, אבל יש גם כאלו שהם בבחי' "עפר יעקב"¹¹⁸, ע"ש "וידו ווחזות בעקב עשו"¹²⁰, היינו, שאין זה אפילו עקבו של יעקב, אלא עקבו של עשו, ופלוני (ש"ידו ווחזות בעקב עשו") הוא עוד למטה מזה — הנה כאשר צריכים להתעסק עם יהודי כזה, אי אפשר להסתפק בענין השכל בלבד.

— וכפי שרואים בפועל, שישנם מנהיגים ורחנניים שמדברים שעות ארוכות עם בעה"ב לעשות איזה ענין בתומ"צ, ומסבירים זאת היטב ע"פ שכל, מתוך "נאום" הכי טוב, ומביאים רא'י אפילו מגויים להבדיל נכפי שנהגו לאחרונה שכאשר צריך להביא רא'י על ענין מסויים, מורים על פלוני, גוי מבטן ומלידה, שגם הוא כותב כן בספרו... וענין זה כוללים ב"דרשה" שנאמרת בבית־הכנסת], ואעפ"כ, אין זה פועל על הבעה"ב ("עס דערנעמט אים ניט"); הוא מודה על הרעיון הנאה ("אָ פיינער געדאַנק"), שנאמר באנגלית רוטה, ולפי כל כללי תורת הנאום, ומביע את תודתו גם בשם עקרת־הבית וכל בני ביתו, אבל בנוגע לפועל — אומר לו: עד עכשיו הייתי ב"טעמפל", ועכשיו אני הולך לביתי, ואילו ה"ראַב"י נשאר ב"טעמפל", ואין לו מה להתערב במה שנעשה בביתו!... כאשר יערוך שמחה למז"ט, יזמין את ה"ראַב"י; אבל בנוגע

113) יחזקאל כ, לה. וראה בחיי ועוד ר"פ
 114) עקב ח, טו.
 115) ר"פ מסעי.
 116) בשלח טז, לה.
 117) בראשית ב, טו.
 118) פרשתנו (בלק) כג, יו"ד.
 119) פ"ח שער כט פ"א. שעה"פ וישלח
 לב, כט. סה"ל ויחי מז, כח. מח, ב. ועוד. הנסמן
 בתו"מ סה"מ תשרי ע' לד.
 120) תולדות כה, כו.

להנהגתו בכיתו — הנה בין אם הוא זוכר את ה"דרשה" ובין אם לאו, אין זה משנה את המעשה בפועל.

ולעומת זאת, רואים בפועל, שכאשר ה"ראב"י או המנהיג רוחני מקצר בדבריו ב"נאום", אבל באותן שתי-שלוש מילים שמדבר עמו הוא פורץ בבכי — הרי זה פועל על בעה"ב להשתנות, כיון שרואה אצל המנהיג רוחני (לא הבנה והשגה, אלא) דמעות, שהם מותרי מוחין, בגלל שאין המוח יכול להכיל¹²¹, שכן, ענין שהמוח יכול להכיל, אינו מביא לידי בכי, ורק כשישנו רגש של צער גדול ביותר, רחמנות גדולה ביותר, או תענוג גדול ביותר, שאין ביכולת השכל להכיל, הרי זה מתבטא בבכי של שמחה, או ח"ו להיפך.

כלומר: בנוגע לתועלת של "נאום" — מוטל הדבר בספק; ולעומת זאת, נאום קצר עם מספר דמעות, ועאכו"כ ריבוי דמעות — "עושה נפלאות"!!!

וטעם הדבר — בגלל שאין זה באופן שסומך על המס"נ שהיתה אצלו בבוקר, ולאח"ז הולך בדרך של הסברה בדרך הטבע, אלא הוא משתמש בכח המס"נ באותה שעה שמדבר עם יהודי נוסף, וכדי להשתמש בזה בשביל הזולת, צריך הוא בעצמו לאחוז בזה ("האֵלטן דערביי"),

כידוע מאמר העולם — ששמענו גם מרבותינו נשיאינו¹²² — שאי אפשר לרמות את הקב"ה, וגם את העולם לא מרמים; אפשר רק לרמות את עצמו, אבל, מהו ה"קונץ" לרמות טיפש?! ...

את הזולת אפשר לרמות פעם, פעמיים או שלש פעמים, אבל, בסופו של דבר הוא תופס שאצל ה"נאום" אין זה ענין עצמי, שנוגע לו, אלא זוהי דרשה תמורת תשלום ("אֵץ באַצְאָלטע דרשה"), ואז יכולה להתבטל ח"ו גם ההשפעה שהיתה לפני שהשומע "תפס" שזהו דבר שנעשה תמורת תשלום.

ובכן: במצב כזה שיש לו עסק עם "עפר יעקב" של יהודי נוסף, ועאכו"כ אם לא השלים עבודתו בנוגע ל"עפר יעקב" שבעצמו, ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו — בודאי אינו יכול להסתפק במס"נ שהיתה לו בהתחלת היום בקומו משנתו, אלא יש צורך לעורר את המס"נ "בכל שעה

אדהאמ"צ). אג"ק ח"י ס"ע כט ואילך; ס"ע צא; תו"מ ח"ד ע' 185 הערה 33; ח"י"ג ע' 233 (בשם אדמו"ר מהר"ש).

(121) תו"א תולדות כו, א. ובכ"מ. (122) ראה סה"ש תש"ו ס"ע 6 (בשם אדה"ז). תרפ"ה ע' 79; תש"א ריש ע' 100; אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"י"ד ע' קלה (בשם

ושעה עכ"פ", כשמתחלפים צירופי השמות כו' — אם הוא לומד תורה במשך "שעות הרבה רצופות" (כמבואר בתניא¹⁰⁰), ועד"ז בכל ענין וענין — כשמתחיל ענין חדש, ולפעמים קרובות — גם כשממשיך ענין ישן, כך, שזקוק לענין המס"נ בכל ענין וענין ובכל רגע ורגע.

ובסגנון האמור לעיל — לא להפוך את החומץ לשמן, ואז תספיק גם הנהגת הטבע, אלא באופן ש"יאמר לחומץ וידלוק", והיינו, שהוא חי עם ה"חומץ", כיון שעדיין לא הגיע למעמד ומצב שיהי' ביכלתו להפוך ה"חומץ" ל"שמן", אבל אעפ"כ, בכל רגע ורגע ביכלתו לפעול על עצמו שיתחיל להאיר ברגע זה, ולאחרי כן יחזור ויתייגע עוד הפעם כו'.

כב. עפ"ז יש לבאר ענין נוסף — בנוגע לברכת הנסים:

ישנו דין בשו"ע¹²³ — מדברי הגמרא¹²⁴ — שהרואה מקום שנעשה בו נס לאביו או לרבו צריך לברך ברכת הנסים, וטעם הדבר — מצד השייכות של הבן אל האב, ועד"ז בנוגע לשייכות של התלמיד אל הרב. ולכאורה, לפי הסברה זו, הנה חיוב אמירת הברכה במקום שנעשה בו נס לאב הוצרך להיות רק בנס שנעשה לאב לפני שנולד הבן, דכיון שנולד מאב זה שנעשה לו הנס, הרי זה נס ששייך גם אליו; משא"כ אם הנס אירע לאב לאחר שנולד הבן ונעשה מציאות בפני עצמו, אין זה שייך אליו, לפי שאינו פועל בו שום שינוי, כך, שאין חילוק בין נס שנעשה לאביו או נס שנעשה לאחר, כיון שבענין זה אין קשר בינו לבין אביו (שהרי אין זה שייך לדין כיבוד אב, אלא זהו דין מיוחד בנוגע לברכת הנסים)¹²⁵.

ועד"ז בנוגע לרבו: בשלמא כאשר הנס אירע לרב בהיותו רבו, שעדיין מקבל השפעה ממנו — הרי השינוי שנעשה אצל רבו כתוצאה מהנס, יש לו איזו שייכות גם אליו, ולכן צריך לברך עליו; אבל אם הנס אירע לרב לאחר שנעשה הפסק בינו לבין הרב — אין זה שייך אליו שיצטרך לברך על זה, והיינו, שביחס לענין זה אינו תלמיד לרבו, ועד"ז בנוגע לאב, שביחס לענין זה אינו בן להאב, אלא זהו ענין צדדי שאירע אצל האב ופעל עליו, אבל אין זה שייך להבן, שבגלל זה יצטרך הבן לברך בשעה שרואה (לא את אביו או רבו, אלא) את המקום שבו נעשה הנס ופעל שינוי אצל האב.

אבל בגמרא, ואפילו בשו"ע, ששם צריך להיות מבואר יותר —

125) ראה גם שיחת י"ב תמוז ה'שי"ח בתחלתה (תו"מ ח"א ע' 127).

123) א"ח סרי"ח ס"ד"ו.
124) ירושלמי ברכות רפ"ט.

לא נזכר חילוק בין נס שאירע לפני"ז או לאח"ז, אלא בכל האופנים צריך לברך כשרואה המקום שבו נעשה הנס לאביו או רבו.

לכאורה הי' אפשר לבאר זאת בנוגע לרב שהוא חסיד וצדיק — ע"פ המבואר באגה"ק¹²⁶ בענין השייכות שבין חסיד לרבו, שכיון ש"חיי הצדיק אינם חיים בשריים, כי אם חיים רוחניים כו", אזי אפילו לאחר כמה זמן, ואפילו לאחר עליית הנשמה מהגוף, פועל הצדיק על תלמידיו ומקושריו ההולכים באורחותיו, וגם על תלמידי תלמידיו — גידולי גידולין כו', כמבואר שם בארוכה.

אבל, ענין זה אינו שייך לכאורה אצל מי שנקרא רבו רק בגלל ש"האיר עיניו במשנה אחת", ולדוגמא: שהסביר לו הפירוש ד"זוהמא ליסטרון"¹²⁷ — שהרי אין זה רב שקיבל ממנו הדרכה בעבודת ה', ולכן נתקשר אליו כו', אלא רק שמע ממנו פירוש תיבה בגמרא או במשנה וכיו"ב, ומזה אין הוכחה כלל שמדובר אודות צדיק שחיי אינם חיים בשריים, כי אם חיים רוחניים, שהרי גם מי שחיייו הם חיים בשריים יכול להסביר לו פירוש תיבה מסויימת.

והרי הדין הנ"ל בגמרא ובשו"ע הוא בנוגע לרבו סתם, גם אם חיייו הם חיים בשריים, ועד"ז בנוגע לאביו¹²⁸.

כג. ועתה נבוא לבאר הסיפור אודות ר' חנינא בן דוסא (כנ"ל ס"ט"ו) — דלכאורה, הן אמת שישנה ההסברה בנוגע לעבודת ה', שישנם זמנים שבהם זקוקים למעשה נס, שהו"ע המסירת נפש, בכל רגע ורגע, ואי אפשר לצאת י"ח במס"נ שברגע הראשונה (כנ"ל ס"ח ואילך), אבל, הסברה זו אינה מתרצת את הנהגתו של רחב"ד, שהיו לפניו שתי דרכים: לפעול שתהי' ההדלקה בשמן ע"י הפיכת החומץ לשמן, או לפעול ש"יאמר לחומץ וידלוק" — שלכאורה אין זה ענין ששייך לעבודת ה'? והביאור בזה:

ענין זה קשור עם העובדה שרבי חנינא בן דוסא הי' מורגל בנסים¹²⁹, והיינו, שענין הנסים לא הי' אצלו דבר נדיר שקורה לעתים רחוקות, אלא דבר הרגיל, ובמילא הרי זה סדר ההנהגה שלו, כפי שמצינו בדיני חושן משפט בנוגע להרגיל בכמה ענינים, שלהיותו רגיל בהענין, הרי זה נעשה סדר ההנהגה שלו¹²⁹.

129) ראה (לדוגמא) שו"ע אדה"ז חו"מ הל' נזקי ממון ס"ט. ועוד.

126) סד"ך וביאורו.

127) ב"מ לג, א.

128) ענין זה — אינו ברור (המח"ל).

וכיון שענין הנס הי' אצלו דבר רגיל, שנעשה כמו טבע — הרי אצלו אין חילוק אם השמן דולק או שהחומץ דולק, כי, הנס הדרוש שיהי' החומץ דולק הוא אצלו דבר הרגיל, ולאידך, הרגילות שהשמן דולק לא היתה אצלו ענין טבעי מצד חוקי הטבע, שמעלים ומסתיר כו', כיון שראה את כח הפועל בנפעל בכל רגע ורגע, והיינו, שהעובדה ששמן דולק היא רק בגלל שישנו "מי שאמר לשמן וידלוק", וא"כ, אין חילוק בין "יאמר לשמן וידלוק" ל"יאמר לחומץ וידלוק".

ואדרבה: כדי שהחומץ ידלוק, די בפעולה אחת — "יאמר לחומץ וידלוק", ואילו כדי שההדלקה תהי' בשמן, יש צורך בשתי פעולות: (א) לומר לחומץ שיתהפך לשמן, (ב) "יאמר לשמן וידלוק", כך, שבאופן כזה ישנו נס מיותר!

אצל כל העולם, שאינם מורגלים בנסים — נקל יותר שיהי' נס חד פעמי, לרגע אחד, שיתהפך החומץ לשמן, ואז ידלוק השמן באופן טבעי; אבל אצל רחב"ד, שהי' מורגל בנסים, והטבע לא העלים והסתיר כו' — הרי אדרבה: ע"י הפעולה ש"יאמר לחומץ וידלוק" חסך את הצורך באמירה נוספת.

כד. אמנם, ענין זה הוא רק אצל מי שהוא מורגל בנסים, היינו, שאין זה באופן שבגלל מעמדו ומצבו בעבודת ה' זקוק הוא לענין של נס בכל רגע, אלא שלהיותו מורגל בנסים הנה סדר הנהגתו הוא באופן כזה;

אבל כשמדובר אודות עבודת האדם, תלוי הדבר במעמדו ומצבו — אם הוא מתעסק עם "עפר יעקב" או שאוחז כבר ב"רובע ישראל", או שנמצא במדריגה שבינתיים, ובהתאם לכך יודע אם הוא צריך לעמוד תמיד בתנועה של מס"נ, או שיכול כבר לעמוד בתנועה של השגה והבנה, ורק מזמן לזמן צריכה להיות אצלו תנועת המס"נ (ע"ד המבואר בתניא¹⁰⁰ בנוגע לכוונה לשמה שצ"ל בתחלת כל שעה).

ובהנוגע לעניננו:

כאשר יהודי מרגיש שהוא נמצא בתנועה נעלית, ע"ד מעמדו ומצבו ביוהכ"פ, שאז אפילו קל שבקלים מתעורר בתשובה¹³⁰, וכל בני דומים למלאכים (כפס"ד השו"ע¹³¹) — אזי יכול להסתפק בענין המס"נ רק בתחלת היום ובסוף היום, ולא נוגע כ"כ הזמן שבינתיים, כמו במשך השעות

130) ראה מאמרי אדהאמ"צ קונטרסים ע' אדה"ז או"ח סי"ח ס"ג. סתרי"ט ס"ט. סתרי"ט ס"ט. 131) אדה"ז או"ח סי"ח ס"ג. סתרי"ט ס"ט. ושו"נ. קנ. וש"נ.

שבהם לומד פרקים במסכת יומא (כנהוג בכ"מ¹³²), או שלומד פירוש המלות של התפלות והפיוטים או הקריאה בתורה, או שלומד השיעורים הקבועים שלו, שאז יכול להיות במעמד ומצב של הבנה והשגה.

אבל בהיותו במעמד ומצב של כל השנה כולה, שאז ה"ראש" שבנשמה מקיף על גופו, ורק ה"רגל" שבנשמה מלובש בגופו, ועד שמתקשר לא רק עם העקב שלו, אלא "ידו אוחזת בעקב עשו" (כנ"ל סכ"א) — הרי זו סכנה להניח את התנועה של מס"נ, ולסמוך על הנהגת הטבע בלבד.

וזוהו גם המענה לכמה השואלים: מדוע תובעים עתה לימודים כאלו שפעם לא היו זקוקים אליהם¹³³, ותובעים שלימודים אלו לא יהיו באופן שיצא י"ח בלימוד "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית"; ומדוע תובעים עתה אריכות התפלה, ולא כמו פעם שהסתפקו בתפלה קצרה¹³⁴, ורוב היום הי' מוקדש ללימוד התורה וקיום המצוות? — כי, עכשיו נתונים בגלות ובשבי, וניתוסף בהחושך של הלעו"ז, ולכן יש צורך להוסיף באור, לא רק בשביל השוואת המצב, אלא כדי להכריע ולנצח, ובאופן שלא מספיק לבטל את החושך, אלא צריכים לפעול ש"לילה כיום יאיר" (כנ"ל סי"ג).

כה. וזוהי כללות ההנהגה שתבע בעל השמחה והגאולה,

— ובאופן שצדיקים דומים לבוראם¹³⁵, שכאשר מצוה לאחרים לעשות, הנה לכל לראש מקיים זאת בעצמו¹³⁶ —

שגם לאחרי שיצא מעבר לגבול של המדינה ההיא, שאז לא הי' הכרח לכאורה בתנועה של מס"נ דוקא, כיון שלא היו רדיפות וגזירות, העלמות והסתרים, ומדידות והגבלות כו', הנה בכל מדינה ובכל עיר היתה עבודתו באופן של מס"נ, מבלי לצאת י"ח בעבודה שע"פ הבנה והשגה בלבד¹³⁷.

וכידוע לכל אלו היודעים, שבאופן כזה היתה עבודתו במדינת לטבי ("לעטלאַנד"), ואח"כ בפולין, וכן בכל דרך הנדודים שלו עד בואו לארצות-הברית, ועד לרגע האחרון בחיים חיותו בעלמא דיין בשבת פרשת

(135) ראה ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

(136) ראה שמו"ר פ"ל, ט.

(137) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 142. ח"ח ע' 303 ואילך.

(132) שם סתרכ"א סט"ז. וש"נ.

(133) ראה לעיל סי"ז.

(134) ראה תניא קו"א קסב, ב. תו"א בשלח

סא, רע"ג. לקו"ת בהעלותך לב, ד. חוקת סב, א. ובכ"מ.

"בא אל פרעה"¹³⁸, שדוקא שם הי' צורך בענין המס"נ, כמובן מדברי הזהר¹³⁹ בביאור הטעם שהי' צורך בציווי ונתינת־כח במיוחד מהקב"ה "בא אל פרעה", שזהו לפי שמשה הי' מתיירא מפני "התנים הגדול הרובץ בתוך יאוריו"¹⁴⁰, ומורא זה הי' ע"פ תורה כו'.

ועי"ז סלל את הדרך לכל ההולכים באורחותיו, שענין זה יהי' אצלם בנקל יותר — ע"ד שמצינו שע"י גלות מצרים ששם עבדו בני"י "בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה"¹⁴¹ באופן של עבודת פרך כפשוטה, ניתן הכח לבני"י בגלות האחרון שיוכלו לצאת י"ח בעבודה דלימוד התורה, "בחומר דא קל וחומר ובלבנים דא ליכון הלכתא", ככל פרטי הענינים שנימנו בזהר¹⁴², ונתבארו בתורה אור ד"ה ואלה שמות בני"י¹⁴³.
— לא תובעים ח"ו מעמד ומצב שבו יש צורך במס"נ כפשוטה, אלא רק מס"נ במובן של מסירת הרצון¹⁴⁴.

כלומר: גם כשמדובר אודות רצון של אדם שמציאותו היא מציאות של קדושה, והחיות שלו היא בקדושה, ועד שבהיותו בעולם למטה יש לו את ג"ע התחתון, "עולמך תראה בחייך"⁹⁶ — עדיין לא מרוצה הקב"ה מזה, כי, לגבי ג"ע העליון נחשב ג"ע התחתון ל"מדינה חריבה", ועל זה אומר משה רבינו להקב"ה: "והיא שלך" (כנ"ל סי"ח), כך, שכיון שזהו באשמתו של הקב"ה, צריך הקב"ה לעזור כו', ואכן מעמיד הקב"ה אופן עבודה שעל ידו יכולים לעלות מג"ע התחתון לג"ע העליון, כידוע בענין "בזה הנערה באה"¹⁴⁵, דקאי על העמוד שבין געה"ת לגעה"ע, שהו"ע הביטול כו', והיינו, שעיי"ז שמתבטל ממציאיותו, אזי מתעלה לג"ע העליון באופן של עליות לאין קץ, ועד שמגיע לבחי' "רובע ישראל", ועד שב"רובע ישראל" נעשה ענין המספר, מלשון ספירות ובהירות, שיאיר אור הוי' לעולם (כמשנת"ל במאמר¹⁴⁶).

וע"פ האמור כמ"פ שצריך לפרט כל דבר בפשטות הענינים — הנה כוונת הדברים היא, שצריך להניח את עצמו הצדה, וממחר בבוקר יש להתחיל לעסוק עם עצמו ועם הזולת להוסיף בלימוד התורה ובקיום מצוותי' בהידור יותר, ולא לבוא בטענה, שכיון שהיום הי' כבר "צדיק

(144) ראה תו"א מקץ לו, ב. לקו"ת שלח

מח, סע"ד. ובכ"מ.

(145) אסתר ב, יג. וראה תו"מ ח"י ס"ע

166. תו"מ סה"מ תשרי ע' שסב. וש"נ.

(146) פ"ריט (לעיל ע' 143 ואילך).

(138) ר"פ בא.

(139) ח"ב לד, א.

(140) יחזקאל כט, ג.

(141) שמות א, יד.

(142) ח"א כז, א. ח"ג קנג, א. רכט, ב.

(143) ר"פ שמות.

גמור", הנה להיכן כבר יתעלה מחר?! ... כי, יום המחר הוא יום חדש, עם עבודה חדשה, תפלה חדשה, ובמילא צריך להיות מחדש ענין המס"נ, ולכל לראש מסירת הרצון, באופן שאין לו רצון משלו, כי, "ניעטו ניעטו ניקאוּוּ קראָמי באַגאַ אַדנאַוּוּאָ..."

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה שינגנו ניגון זה¹⁴⁷].

* * *

כו. נהוג מידי שנה בשנה¹⁴⁸, שבי"ב-י"ג תמוז עורכים מגבית עבור המוסדות הנקראים על שם בעל השמחה והגאולה: "אהלי יוסף יצחק", שנמצאים בכל קצוי תבל, ועד לקצוי תבל כפשוטו — במקומות הכי רחוקים (כנ"ל סי"ב), ובעזר ה' מעמידים תלמידים ותלמידי תלמידים, "זרע ברך הוי"¹⁴⁹, שכאשר יגדלו, ילכו בדרכיו ובארחותיו אשר הורנו באופן ד"נצח סלה ועד", כמ"ש באגה"ק¹²⁶.

וכרגיל במגביות אלו — בודאי יתן כל אחד כפי נדבת לבו הטהור, ועוד יותר מזה, כי, גם בנוגע לנדבת הלב שייך הענין של מסירת נפש. וכל הרוצה — ירשום ע"ג פתקא (באותה פתקא שבו מציין סכום נדבתו, או בפתקא בפני עצמה) שמו ושם אמו¹⁵⁰, כדי להזכירו בעת רצון על הציון של בעל השמחה והגאולה.

ועי"ז תומשך השמחה והגאולה לכל אחד ואחד בענינים שלו ושל בני ביתו, ומהגאולה הפרטית (כמבואר ענינה באגה"ק¹⁵¹) נבוא בקרוב ממש לגאולה הכללית — הגאולה האמיתית והשלימה של כל בני ובנות ישראל, ע"י משיח צדקנו, במהרה ממש.

* * *

כז. ישנה רשימת המאסר והגאולה של בעל השמחה והגאולה (שכבר נדפסה¹⁵²), שחלק גדול ממנה כתב בהיותו במאסר, ומצד זה

150) לאחר השיחה אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שב"פתקאות" צריכים לכתוב שמו ושם אמו דוקא, כדאיתא במסכת שבת בפרק במה אשה (סו, ב): "פלניא בר פלניא", וכן איתא בזהר (ח"א פד, א). — וראה גם תו"מ ח"ח ע' 32. וש"נ.

151) ס"ד.

152) לקו"ד ח"ד תריא, ב ואילך. ולאח"ז בסה"ש תרפ"ז ע' 179 ואילך (עם הוספות).

147) א' המסובים סיפר לכ"ק אדמו"ר שליט"א שהי' אתמול באסיפת רבנים ("קאָנווענשאַן"), וכיבד את הנוכחים באמירת "לחיים" (על משקה שכ"ק אדמו"ר שליט"א נתן פעם לבנו) לכבוד י"ב תמוז. וכ"ק אדמו"ר שליט"א הביע את גודל שביעות רצונו.

148) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד

סל"א (תו"מ חמ"ד ע' 101). וש"נ.

149) ישע"י, סא, ט.

ניתוסף בכללות הענין, בגלל שיודעים שענין זה נכתב במעמד ומצב שהוא בדוגמת הסגור במערה, ללא שייכות לעניני העולם כו'.

והרי זוהי הכנה מיוחדת למעמד ומצב נעלה יותר — כמובן מסיפור הגמרא⁹⁷ שכאשר רבי פנחס בן יאיר הצטער בראותו את סבלו של רשב"י בגלל היותו במערה (מפני יראת המלכות), ו"אמר לו, אוי לי שראיתיך בכך", השיב לו רשב"י "אשריך שראיתני בכך, שאילמלא לא ראיתני בכך, לא מצאת בי כך, דמעיקרא, כי הוה מקשי רשב"י קושיא, הוה מפרק לי רשב"י תריסר פירוקי, לסוף, כי הוה מקשי רשב"י קושיא, הוה מפרק לי רשב"י עשרין וארבעה פירוקי", היינו, שע"י צער המערה נתעלה לדרגא שלא בערך — שלפנ"ז הי' מקשה קושיות, ולאח"ז הי' מתרץ תירוצים.

כלומר: אע"פ שגם הקושיא היא חלק מתורה כמו התירוץ, שהרי שניהם, הן הקושיא והן התירוץ, הם חלק מתושבע"פ¹⁵³ — הרי זה רק בנוגע לתורה גופא; אבל בנוגע לענין הבריורים — שבשביל זה ירדה הנשמה בגוף, כדי לברר את עניני העולם ולעשות מהם טוב וקדושה, עד שהקב"ה יוכל לומר על "זהב וכסף ונחושת וגו'"¹⁵⁴ שמהם נעשה המשכן: "ושכנתי בתוכם"⁸⁸, ולא רק בהמשכן, אלא על ידו גם "בתוכם", בתוך כאו"א מישראל¹⁵⁵ — הרי זה ענינו של התירוץ (ולא ענינה של הקושיא), והיינו, שע"י הקושיא מתברר שכלו באופן שיבין את הענין (ההלכה וטעמי' כו') בהבנה אמיתית ועמוקה יותר, ויבוא גם להפס"ד בנוגע לעניני העולם ש"הלכה כמותו", שזהו עי"ז ש"הוי' עמו"¹⁵⁶ (כדברי הגמרא במסכת סנהדרין¹⁵⁷).

וזהו גם העילוי שניתוסף ע"י ענין המאסר דוקא — "זית אינו מוציא שמנו אלא ע"י כתיתה"⁹¹, כפי שאמרו בנוגע לרבינו הזקן¹⁵⁸ (על יסוד מש"נ בנוגע ליוסף הצדיק¹⁵⁹ כאשר "מבית האסורים יצא למלך"⁵⁰), ועד"ז מובן גם בנוגע לבעל השמחה והגאולה.

כח. ברשימה זו מספר בעל השמחה והגאולה גם אודות המחשבות שהיו לו בהיותו במאסר. וכיון שהכניס זאת בחוברת רשימת המאסר והגאולה, מובן, שגם חלק זה שייך (לא רק אליו, והראי', שאלו היו מחשבותיו בהיותו במאסר, אלא גם) לכל אלו שיקראו זאת, היינו, שלא

156) שמואל"א טז, יח.

157) צג, ב.

158) סה"ש תורת שלום ע' 26.

159) ב"ר פפ"ט, ג. קה"ר ופרש"י עה"פ.

153) ראה גם תו"מ חמ"ו ע' 304 הערה

82. וש"נ.

154) תרומה כה, ג.

155) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א.

מספיק קריאת סיפור המאסר לכל פרטיו, אלא יתוסף אצלו גם מהידיעה שמחשבה זו חשב במקום פלוני ובזמן פלוני, ולפנ"ז הי' מאורע פלוני ולאח"ז מאורע פלוני, ככתוב בהרשימה.

ובין המחשבות הנ"ל, יש גם רשימות זכרונות וסיפורים, וביניהם יש גם סיפור שקשור עם רבינו הזקן, חסידיו, וממלא מקומו הצמח-צדק (שהשנה נסתיימו מאה שנה להסתלקות-הילולא שלו), ובנקודה העיקרית — כיצד התגלגלו הדברים שהתחילה נשיאותו של הצמח-צדק. וכיון שכבר נדפסו הדברים, לא אחזור על כל אריכות הדברים, אלא רק התוכן והנקודה הנוגעים לעניננו.

כט. הסיפור הוא¹⁶⁰ אודות הצמח צדק בהיותו ילד קטן — שנשאר יתום מאמו, ורבינו הזקן קיבל על עצמו להתעסק בחינוכו¹⁶¹ — שהי' נוהג לשהות שעות מרובות בחדרו של רבינו הזקן, ועד גם בזמני התפלה של רבינו הזקן.

וכיון שכבר הי' אז הענין ד"בוצין בוצין מקטפי ידיע"¹⁶², למרות שעוד לא הגיע לגיל שש שנים, הנה בשעה שרבינו הזקן הי' מניח תפילין ומתפלל, הי' גם הוא לובש את ה"תפוחי אדמה" שעשה בצורת תפילין ומתנענע, כל משך הזמן שרבינו הזקן הי' עסוק בתפלתו.

פעם אחת עמדו החסידים להיכנס אל רבינו הזקן כדי לחזור לפניו את הדרוש על שלשה דברים העולם עומד (שהי' עמוק מאד ולא ידעו אותו), וכיון שכניסתם היתה צריכה להיות לאחרי שרבינו הזקן יחלוץ תפילין דר"ת, הביטו דרך הסדק שבדלת וראו שהצ"צ נמצא שם ומשחק כו', כמסופר בארוכה בהרשימה.

לאחרי שחלץ רבינו הזקן את התפילין דר"ת, פתח את הדלת, ונכנסו החסידים ל"חזרה".

בין החסידים הי' גם ר' אייזיק מהאָמיל, שהי' צעיר בשנים משאר החסידים, הצעיר שבחבורה, ולא הי' יכול להחליט אם להיכנס פנימה (שהרי לא דובר אודות שמיעת המאמר עצמו, אלא אודות חזרת הדרוש), ונשאר על עמדו,

— וכפי שמספר רבינו בעל השמחה והגאולה בהרשימה לפנ"ז¹⁶³,

160) לקו"ד שם תרסח, א ואילך. סה"ש 76. וש"נ.

שם ע' 237 ואילך. וראה גם תו"מ — רשימת 162) ברכות מח, רע"א.

היומן ס"ע רמז ואילך. וש"נ. 163) לקו"ד שם תרסה, סע"ב ואילך.

161) ראה גם תו"מ חמ"ו ע' 279 הערה סה"ש שם ע' 235.

שהחדר שבו חיכו החסידים להיכנס ל"חזרה" הי' החדר שבו היו מחכים ליכנס ל"יחידות" אל רבינו הזקן, שהי' נקרא בשם "גן עדן התחתון", ואילו החדר שבו ישב רבינו הזקן, שבו היו צריכים ליכנס ל"חזרה", הי' נקרא בשם "גן עדן העליון" —

ולפתע שמע שרבינו הזקן שואל: "מי נשאר שם"? וענה אחד החסידים: "דאָרט איז געבליבן אַ יונגע־מאַן", ואמר רבינו: יכנס גם הוא, "פון אַ יונגע־מאַן קאָן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן".

ומסופר ברשימה, שכאשר ר' אייזיק שמע את דברי רבינו הזקן, התבלבל במאד כו', ועבר איזה זמן עד אשר בא אל ביתו, ואז ("בשעת ער איז געקומען צו זיך") נכנס.

ואח"כ בא המשך הסיפור — שרבינו הזקן הרגיש במחשבתו, וענה לו על זה כו'.

ל. ויש לבאר בנוגע לדברי רבינו הזקן שגם ר' אייזיק יכנס, כיון שמ"יונגערמאַן" יכול להיות "אַ אַלטער מאַן" — שבודאי אין זו סתם אמירה ע"ד הצחות — דלכאורה אינו מובן:

מהו גודל החידוש באימרה זו, עד כדי כך, שר' אייזיק התבלבל במאד, והוצרך להמתין משך זמן לחזור לעצמו עד שנכנס לחדר — לכאורה אין כאן איזה חידוש גדול שיכול לגרום התפעלות אצל "בעל מוחין",

ובפרט בעל מוחין כמו ר' אייזיק, שעוד בהיותו צעיר הי' גדול במוחין, וכמובן מהמסופר ברשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁶⁴ אודות התנאים שהעמידו בפני אלו שהיו חפצים להיכנס ל"חדרים" של רבינו הזקן (שביניהם הי' גם ר' אייזיק הנ"ל), שהוצרכו להיות בקיאים בש"ס בבלי וירושלמי, זהר, ספרי חקירה וקבלה וכו' וכו' — שכל זה הי' אצלו עוד קודם שנכנס ל"חדר" של רבינו הזקן, ולאח"ז הי' כמה שנים תלמיד של רבינו הזקן, הרי בודאי היתה דרגת המוחין שלו באופן נעלה ביותר, ואעפ"כ, התבלבל במאד בשמוע את דברי רבינו הזקן "פון אַ יונגע־מאַן קאָן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן"!

ואי אפשר לצאת י"ח באמירה שזהו ענין שיש בו רמזים וסודות כו', כי, באופן כזה אין כאן הסברה ולימוד לאנשים כערכנו, ואז, לא היו משקיעים זמן וטירחא לרשום את הדברים ולהדפיסם שעיי"ז יגיעו

(164) ראה תו"מ — רשימת היומן ס"ע שז ואילך. וש"נ.

הדברים לכל מי שקורא את הרשימה. ועכצ"ל, שבענין זה יש דבר חידוש, ומזה התבלבל ר' אייזיק, ורק לאחרי משך זמן חזר לעצמו.

לא. ונקודת הביאור בזה — בקיצור עכ"פ¹⁶⁵:

ובהקדם האמור כמ"פ⁶⁹ שכל דבר צריך להשתקף בנגלה דתורה, ובזה גופא יש מעלה כאשר מקשרים את הדבר עם פס"ד להלכה, שע"ז מבטיחים שלא יפליג בענינים של דרוש וסברות חיצוניות כו', כיון ש"תופס" שלמרות שיש לו סברא טובה ביותר, ויש לו ראיות והוכחות לזה, כיון שע"ז מתורצים כמה דברים ומקומות קשים, ולכאורה הכל טוב ויפה, אבל אעפ"כ, הדין הפשוט בשו"ע או ברמב"ם וכיו"ב הוא להיפך, שזוהי הוכחה שכל ה"בנין" אינו בנין של אמת. ובנוגע לעניננו:

ישנם כמה הלכות בנגלה דתורה, בש"ס ופוסקים, שהיסוד שלהם הוא הכלל ש"כל העומד כו"¹⁶⁶, ולדוגמא: "כל העומד לחתוך כחתוך דמי"¹⁶⁷, "להיגזז כגזוז"¹⁶⁸, "לשרוף כשרוף"¹⁶⁹, וכיו"ב, היינו, שכאשר הדבר מוכן לבוא למעמד ומצב מסויים, וברור הדבר שלאחרי זמן יבוא למעמד ומצב זה, הנה עוד בזמן שלפנ"ז הרי זה נחשב כאילו נמצא כבר במעמד ומצב זה.

ולדוגמא: בנוגע לדבר שצריך שיעור מסויים, הנה כשעומד לשרוף, אין בו השיעור¹⁷⁰; וכן בנוגע לדיני טומאה, ש"כל ידות הכלים שהם ארוכין ועתיד לקצוץ, מטבילין עד מקום המדה"¹⁷¹ (אע"פ שעתיד לקצוץ רק לאחרי הטבילה), כיון שהחלק שעומד ליחתך כחתוך דמי, ולכן אין צריך להטבילו.

ויש לבאר כלל זה בשני אופנים:

(א) זהו דין בתורה שיש להתחשב עם העובדה שחלק מהיד הארוכה של הכלי עומד ליחתך, ולכן, אע"פ שבמציאות — גם מציאות ע"פ תורה — עדיין יש לכלי יד ארוכה, מ"מ, פוסקת התורה שלא צריך להטביל את החלק שעומד ליחתך, כיון שע"פ דין נחשב כמו שכבר נחתך. (ב) כיון שחלק מהיד הארוכה של הכלי עומד ליחתך לאחרי זמן,

(168) כתובות נא, רע"א. נזיר נא, א. וש"נ.

(169) מנחות קב, ב.

(170) ראה אנציק' שם ע' שעה. וש"נ.

(171) מקוואות פ"י מ"ה ובפי' הר"ש.

(165) לשלימות הענין — ראה שיחת

ש"פ בלק ס"ז ואילך (לקמן ע' 208 ואילך).

(166) ראה אנציק' תלמודית בערכו (כרך

כח ע' שנו ואילך). וש"נ.

(167) חולין עב, סע"ב ואילך.

קובעת התורה שכבר עתה המציאות היא שזהו כלי שיש לו יד קצרה (ואין זה אלא שמחוסר ענין שהוא דבר הטפל), ובמילא, הדין הוא שאין צורך להטביל את החלק שאינו חלק מיד הכלי!...

ונפק"מ לדינא — בנוגע לענינים שבהם יש להתנהג ע"פ "מנהג התגרים" (ללא שייכות לדיני טבילה) וכיו"ב: אם נאמר שהכלל ד"כל העומד ליחתך כחתוך דמי" הוא באופן שהתורה פוסקת שכן היא המציאות — הרי כיון שהתורה פסקה שהמציאות היא שיד הכלי חתוכה, כן הוא גם בנוגע למשא ומתן וכיו"ב; משא"כ אם נאמר שהתורה פוסקת שהדין הוא ש"כחתוך דמי", בכ"ף הדמיון, למרות שבמציאות לא נחתך עדיין — הרי זה רק בנוגע לדין טבילה, למשל, שאין צורך להטביל את חלק היד שעומד ליחתך, אבל בנוגע למשא ומתן וכיו"ב, יש לכלי יד ארוכה.

[ובכללות הרי זה שייך (אף שאינו דומה ממש) גם להענין ד"כח" ו"פועל", כידוע בנוגע לענינים שישנם תחילה "בכח" ואח"כ באים "בפועל", האם בשעה שהדבר הוא "בכח" אזי הדין הוא שלאחרי זמן יבוא הדבר בפועל, או שאכן ישנו כבר "בפועל" — שיש בזה ה"לשיטתי" דב"ש וב"ה בנוגע לכו"כ ענינים, כמו נרות חנוכה, חלות דבש, וכיו"ב, כמדובר פעם בארוכה¹⁷²].

לב. ועפ"ז יובן גם בנוגע לדברי רבינו הזקן "פון אַ יונגעראַמאַן קאָן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן".

ובהקדמה:

סיבת הכניסה אל רבינו הזקן בשביל חזרת הדרוש היא — לשמוע את המאמר עוד הפעם, כדי שיוקלט בכח הזכרון בכל התיבות ובכל האותיות, או בנוגע להבנה והשגה, שכיון שבשעת אמירת המאמר לא הבינו אותו, או שלא הבינו כדבעי, על בוריו ולעמקו כו', לכן נכנסו ל"חזרה", כדי לשמעו פעם נוספת במתינות ("רואיקערהייט"), ועי"ז תהי' ההבנה וההשגה כדבעי.

ובגלל זה היו כמה הגבלות בנוגע לאלו שהיו יכולים להכנס ל"חזרה" — במכ"ש מזה שאפילו לאמירת המאמר לא הכניסו את כולם, אלא רק את המובחרים, והם היו חוזרים את התורות לרבים, כידוע סדר ההנהגה אצל רבינו הזקן בנוגע לאמירת התורות (מלבד התורות שנאמרו

(172) ראה תו"מ חל"ט ע' 178 בשוה"ג. וש"נ.

כרבים)¹⁷³, ועאכו"כ כשדובר (לא בנוגע לאמירת המאמר, אלא) בנוגע לחזרת הדרוש, שאז בודאי לא נכנסו כולם¹⁷⁴.

וזהו ביאור המענה של אחד החסידים (על שאלתו של רבינו הזקן: "מי נשאר שם", שנשאר מבחוץ, מבלי להכנס לחדרו של רבינו הזקן) "דאָרט איז געבליבן אַ יונגע־מאַן",

— שבודאי לא היתה כוונתו לענין של זלזול ח"ו, שהרי זלזול בכבוד חברו הוא נגד התורה בכלל, ובפרט כשמדובר אודות חסיד של רבינו הזקן, ומאותם "יחידי סגולה" שהיו מכניסים לחזרת הדרוש, ובשעה שהולך מג"ע התחתון לג"ע העליון לשמוע את הדרוש, והוא צריך לענות על שאלתו של רבינו הזקן, למרות גודל הפחד שהי' אצל החסידים מפני רבינו הזקן, כך, שכאשר עומד בג"ע העליון ואומר לרבינו הזקן "דאָרט איז געבליבן אַ יונגע־מאַן", בודאי לא היתה כוונתו לזלזל בכבודו של מישהו —

דכיון שלא מדובר כאן אודות כניסה לשמוע "עשרת הדברות" (כידוע פתגם החסידים ששמיעת מאמר מהנשיא היא בבחינת "מתן תורה", כנתינתה מסיני¹⁷⁵), אלא אודות חזרת הדרוש, שבשביל זה יש צורך בזכרון חזק, והבנה והשגה חזקים וטובים — הרי זה תלוי בכך ש"ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה"¹⁷⁶, ולכן, כאשר רבינו הזקן שואל "מי נשאר שם" (ומובנת התמיהה שבדבר: היתכן שמישהו נשאר?!...), השיב החסיד את הטעם הפשוט: כיון שנכנסים לחזרת הדרוש, שבזה נוגע הענין ד"ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה" — הרי הלה הוא אברך צעיר ("אַ יונגע־מאַן"), ולכן נשאר ולא נכנס.

ועל זה אמר רבינו הזקן, "פון אַ יונגע־מאַן קאָן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן":

לכאורה אינו מובן: הן אמת שמ"יונגערמאַן" יכול להיות "אַ אַלטער מאַן", אבל, מה זה נוגע להכניסה ל"חזרה" עכשיו?! — כאשר יהי' "אַ אַלטער מאַן", אזי יכנס ל"חזרה", אבל כאשר צריכים עכשיו להיכנס ל"חזרה" כדי לשמוע ולזכור, להבין ולהשיג כו' — מהי התועלת מזה שיכול להיות "אַ אַלטער מאַן"?!?

173) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב וראה סה"ש תש"ד ריש ע' 103.
 ס"ע תצב ואילך. ושי"ג.
 174) ראה גם "התמים" ח"ג ריש ע' כג.
 175) ראה סה"ש תרצ"ז ע' 165.
 176) איוב לב, ז.

[ואין לומר שזהו ענין הקשור עם כניסתו אל רבינו הזקן — שהרי רבינו הזקן לא אמר שהאברך יכול להיכנס בגלל שהכניסה היא אליו, אלא כל הטעם שיכנס הוא רק בגלל שמאברך צעיר יכול להיות איש זקן, ומספיק בכך, ללא נפק"מ מהיכן הוא בא ולאן הוא הולך].
אך הענין הוא — שזהו ע"ד הכלל ד"כל העומד כו", "כל העומד להיות זקן כזקן דמי".

אלא שע"פ האמור לעיל (ס"א) בנוגע לב' הסברות בכלל ד"כל העומד כו", הנה אם נאמר כאופן הא', שעכשיו הוא צעיר, ורק בנוגע לדיני התורה הנה כשם שכל העומד ליחתך כחתוך דמי, כמו"כ כל העומד להיות זקן כזקן דמי — הרי כיון שזהו רק דין בתורה, אבל המציאות שלו לא נשתנתה (אלא רק הדין נשתנה), אין זה שייך לנדו"ד, שהרי לא מדובר כאן אודות דיני התורה, אלא אודות הצורך להבין את המאמר בשעת ה"חזרה", וא"כ, למאי נפק"מ בענין ה"חזרה" שישנו דין בתורה שלגבי טבילה או לגבי שאר הענינים שבתורה הרי זה כאילו נעשה זקן, בה בשעה שמציאותו לא נשתנתה, ועדיין אינו "זקן" שיוכל להבין ולקלוט את הדרוש?! ...

וכיון שרבינו הזקן אמר "פון אַ יונגעראַמאַן קאָן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן", ולכן יכנס גם הוא בשעה שנכנסים הזקנים בלבד, עכצ"ל, שהפירוש ד"כל העומד כו" הוא לא רק בנוגע לדיני התורה, אלא באופן שאכן משתנית המציאות, שלכן יכול ליכנס ל"חזרה" כבר עכשיו.

וזהו פירוש הדברים בדרך אפשר — שע"י מענה זה פעל רבינו הזקן חידוש של פתיחת המוחין אצל ר' אייזיק מהאָמיל — שעם היותו אברך צעיר, יוכל לקלוט את הדברים ששומע מאדה"ז כמו "זקן", כיון שנעשית אצלו תוספת גדולה בענין המוחין¹⁷⁷.

ומובן, שכאשר ישנו אברך צעיר, שעד עכשיו הי' יכול לפרש הכלל ד"כל העומד כו" שהשינוי היא רק בנוגע לדין, אבל המציאות נשארת ללא שינוי, ולפתע זוכה לקבל מאדה"ז פתיחת מוחו של זקן, היינו, שפתאום מאיר במוחו אור שלא בערך, בדוגמת החילוק שבין זקן לצעיר (ובפרט כפי שחילוק זה הוא אצל ר' אייזיק מהאָמיל) — לא יפלא שאפילו אברך כמו ר' אייזיק מהאָמיל מתבלבל במאד!

ועפ"ז מובן שדברי רבינו הזקן הנ"ל אינם צחות בעלמא ("אַ

(177) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 124 הערה 41.

שיינער ווערטל"), אלא זהו דבר חידוש בעבודת האדם בנוגע ללימוד פנימיות התורה, ויש לו מקור בנגלה דתורה עד לפס"ד בהלכה.

לג. אך עדיין צריך להבין:

ע"פ האמור שכוונת רבינו הזקן היתה להענין ד"כל העומד כו", הי' רבינו הזקן צריך לומר "פון אַ יונגעראַמאַן וועט דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן", היינו, שאברך צעיר עומד להיות זקן, ולא "קאַן דאָך ווערן", שזהו ענין של יכולת בלבד — כי:

כל הדין ד"כל העומד כו" בנגלה הוא רק בענין של ודאי, היינו, שדבר זה עומד בודאי להשתנות, כמו ב"ידות הכלים שהם ארוכין ועתיד לקצוץ", שאז אינו צריך להטביל את חלק היד שעתיד לקצוץ, כיון ש"כל העומד ליחתך כחתוך דמי"; אבל מצד ענין היכולת, שיש ביכולתו לקצוץ — שזהו ענין שישנו בכל ידות הכלים — הרי בודאי אין דין כזה בנגלה, שמצד היכולת בלבד (גם אם אין בדעתו לעשות זאת) ישתנה הדין בנוגע לטבילה, וכיו"ב בשאר הדינים ד"כל העומד כו".

וכיון שאצל רבינו הזקן היו כל הענינים בתכלית הדיוק, הרי בודאי שגם דיבור הנ"ל ("פון אַ יונגעראַמאַן קאַן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן") הוא בדיוק, ועאכ"כ כאשר נשיא דורנו ממלא מקומו חוזר על זה, וכותב זאת ונותן להדפיס, הרי זה בודאי בדיוק.

ולכאורה, הרי זה היפך כללות הענין כפי שהוא בנגלה דתורה — "כל העומד כו", שבהתאם לכך הרי זה דוקא כאשר אברך צעיר עומד להיות זקן, ועפ"ז הוצרך להיות הלשון "פון אַ יונגעראַמאַן וועט דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן", ולא די בכך שיכול לבוא למעמד ומצב כזה, "פון אַ יונגעראַמאַן קאַן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן"!!

והביאור בזה — שדוקא הלשון "פון אַ יונגעראַמאַן קאַן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן" הוא בתכלית הדיוק, כי:

כיון שמדובר כאן אודות עניני תומ"צ — הרי בעניני תומ"צ צריך להיות תמיד ענין העבודה לא בדרך ממילא, אלא באופן של "ובחרת"¹⁷⁸, כידוע סיפור רבינו נשיאנו¹⁷⁹ אודות הענין שאצל חסידים אין ענין של "ממילא", אלא צריך להיות באופן ד"יגעת ומצאת"¹⁸⁰.

ועפ"ז מובן שרבינו הזקן לא הי' יכול לומר "פון אַ יונגעראַמאַן וועט

.119

(178) נצבים ל, יט.

(179) סה"ש קיץ היש"ת ע' 57. תש"ב ע' (180) מגילה ו, ריש ע"ב.

דאָך ווערן (בדרך ממילא) אַ אַלטער מאַן" — שהרי אין זו דרך החסידות, ומה גם שלכל אחד מישראל יש בחירה, וכמארז"ל¹⁸¹ "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", אלא רק האדם הוא בעה"ב על עצמו;

מה שמישהו אחר (ובנדר"ד: רבינו הזקן) יכול לומר — באופן המתאים ע"פ דרך החסידות — הרי זה רק בנוגע לענין היכולת, "פון אַ יונגעראַמאָן קאַן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן", שהרי יכול להיות שמצד עצמו אינו יודע אודות מציאות זו, ולכן צריך לומר לו זאת (וכמו שהקב"ה אומר לכל אחד מישראל "ראה¹⁸² נתתי לפניך גו' ובחרת בחיים¹⁷⁸");

אבל כדי שמ"יונגערמאַן" אכן יהי' ("וועט ווערן") "אַ אַלטער מאַן" — בשביל זה יש צורך בבחירתו של ר' אייזיק מהאַמיל, שאז, אין זה בדרך ממילא, אלא מצד ציווי הבורא כו', ואילו דברי רבינו הזקן הם רק בבחי' "ראה נתתי לפניך גו' ובחרת גו'", היינו, שרבינו הזקן מגלה ש"אברך" יש לו יכולת ("קאַן דאָך ווערן") להיות "זקן", ולכן יכול להכנס. וכאשר נכנס — הרי זה סימן שהוא עשה את שלו והחליט לנצל יכולת זו ואכן להיות "אַ אַלטער מאַן".

[ומה שלאחרי כן יכול לקרות ענין הפכי — הרי זה מפני שניתוסף דבר חדש, דבר טוב או הפכו, ואין זה נוגע למעמד ומצב ההוה, וכמארז"ל¹⁸³ "אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה"].

ואז — הנה "הבא ליטהר מסייעין אותו"¹⁸⁴ (כמובא גם במאמרי הגאולה¹), היינו, שכאשר שומע את דברי רבינו הזקן שיכול להיכנס, כיון ש"יונגערמאַן קאַן דאָך ווערן אַ אַלטער מאַן", ואכן נכנס, "הבא ליטהר", אזי "מסייעין אותו", שאכן מגיע למעמד ומצב של "אַ אַלטער מאַן".

לד. ובהנוגע לענינו:

המדובר לעיל (סט"ז"יז) אודות קבלת החלטות טובות, אשר, מיד לאחרי י"ב תמוז, ומיד לאחרי ההתוועדות, ישנה כל אחד טבע מדותיו¹⁸⁵, ויתחיל להתנהג כרצון בעל השמחה והגאולה, להפיץ את המעיינות חוצה, מתוך אהבת ישראל, ומתוך שמחה וטוב לבב, ולמלא את השליחות באופן של מסירת נפשו ורצונו — אין זה רק באופן שכל העומד כו' הרי זה נחשב ע"פ דין כאילו נעשה, אלא התורה פוסקת שכבר עתה ישנה מציאות הדבר;

(183) ר"ה טז, ריש ע"ב.

(184) שבת קד, א. וש"נ.

(185) ראה לקו"ד ח"א נו, א"ב.

(181) ברכות לג, ב. וש"נ. הובא בפרש"י

עה"ת עקב יו"ד, יב.

(182) נציבים שם, טו.

ואילו לאחריו כן צריכים רק לפרוט זאת לפרוטות — כפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם¹⁸⁶ בנוגע ל"הקפות" דשמע"צ ושמח"ת, וזהו כמשל ה"יריד" שבו רוכשים את כל הסחורות ואורזים אותם בחבילה אחת ("מ'מאָכט פון זיי איין פעקל"), ואח"כ לוקחים את החבילה על כל השנה כולה, ופורטים אותה לפרוטות, היינו, שבכל יום ויום לוקחים את החלק השייך ליום זה, אבל רכישת כל הפרוטות נעשית בשמע"צ ושמח"ת — לא רק ה"כח" על זה, אלא הרכישה בפועל, ורק התוצאה בפועל באה לאחריו זמן.

וע"ד ההסברה האמורה לעיל, שכיון ש"יונגערמאָן" יכול להיות "אָ אַלטער מאָן", לכן יכול להיכנס כבר עתה, כיון ש"כל העומד ליחתך כחתוך דמי" וכיו"ב, היינו, שכבר עכשיו ישנו הענין בפועל, אע"פ שבגלוי ובאופן פרטי הרי זה יומשך לאחריו זמן.

וכן הוא גם בנוגע להחלטה — שלא זו בלבד שצריכים לחטוף ("אַריינכאַפֿן") ולקבל החלטה טובה ב"עת רצון", ואח"כ יצטרכו להתייגע על כל ענין וענין בפני עצמו, ללא הסיוע של השעה טובה ומוצלחת של התוועדות הקשורה עם נשיא בישראל, מנהיג של כמה עשיריות מישראל, אלא ישנו כל הסיוע הן בנוגע להחלטה עצמה, והן בנוגע לעשי' בפועל, כיון ש"כל העומד לעשות כעשוי דמי", ולכן נוגע ביותר שהחלטה בזה תהי' עתה.

— אלו המדייקים ביותר, יכולים להוסיף בלבם שזהו ענין שנעשה "בלי נדר"¹⁸⁷, ולאמיתו של דבר, לא איכפת לי אם לא יאמרו בלי נדר, שאז יסייע הדבר שיהיו להם פחות קשיים לתרץ ליצה"ר מדוע עושים דבר שהוא היפך טבעם!...

לה. ויש לקשר זאת גם עם מ"ש בפרשת השבוע³⁰ "וישראל עושה חיל" (כמוזכר לעיל):

הענין ד"ישראל עושה חיל" מורה על תוספת כח וגבורה, ומבואר בחסידות¹⁸⁸ שכל זמן שהאדם מגלה את כחותיו הגלויים, אינו נקרא עדיין גבור אמיתי, כי, לכל אחד ישנם הכחות שלו, קצת יותר או קצת פחות, אבל אין זה אמיתית ענין הגבורה, ואילו אמיתית ענין הגבורה הוא — שלא זו בלבד ששולט על כחותיו הגלויים, אלא ביכלתו לעורר גם את

186) סה"ש תש"ז ע' 74. תש"ט ריש ע' 188) ראה המשך תרס"ו ע' תצג. סה"מ תרע"ח ריש ע' קסו. תרפ"ג ע' קצח. תרפ"ד ע' 282. נב. תש"ו ע' 99. וראה גם תר"מ חמ"ו ע' 39. 187) ראה לקו"ת מטות פב, סע"ב. 188) ראה לקו"ת מטות פב, סע"ב.

כחותיו הנעלמים, שאז, החילוק בינו לבין חלש הוא לא בכמות, אלא באיכות.

וזהו גם מ"ש¹⁸⁹ "החלש יאמר גבור אני" — דלכאורה אינו מובן: מה תועיל ל"חלש" האמירה "גבור אני", בה בשעה שמבנה גופו הוא באופן שלא ניתנו לו יותר כחות? ! — אך הענין הוא, שהחילוק בין חלש לגיבור הוא שהחלש משתמש רק בכחות הגלויים, ואילו הגיבור משתמש גם בכחות הנעלמים, ולכן, גם מי שהוא חלש מצד מבנה גופו, כאשר מחליט לעורר את כחותיו הנעלמים, והחלטה זו באה אצלו באמירה ("יאמר") בפועל, אזי נעשה אצלו אמיתית ענין הגבורה.

ועד"ז בנוגע לעניננו — כפי שכל דבר צריך להיות מפורש ומפורט ("אויסגעטייטשט") עד לפועל ממש — שכל המוסיף בעניני הפצת המעיינות חוצה, והפצת התומ"צ והיהדות בכלל, בנוגע לכל אלו שנמצאים בסביבתו הקרובה [ובאופן ש"מבשרך לא תתעלם"¹⁹⁰, שגם הוא בעצמו לומד תורה ומקיים מצוות בהידור, ולא יוצא ידי חובתו בפעולה על הזולת], אזי מוסיפין לו לא רק בברכת השם בכל המצטרך לו, אלא גם בהצלחה במילוי שליחותו של הקב"ה אשר "גלה סודו אל עבדיו הנביאים"¹⁹¹, צדיקי דור ודור, עד לנשיא דורנו, בעל השמחה והגאולה — לעסוק בזה בהצלחה רבה ומופלגה, ולעשות מהעולם דירה לו ית'¹⁹². —

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ה"בינוני"¹⁹³].

* * *

לו. ידועה שיטתו של בעל השמחה והגאולה, שהקדיש ריבוי מהזמן והשימת-לב והמס"נ שלו הן עבור אנשים בישראל והן עבור נשים בישראל, וכפי שרואים במכתביו בזה, ועוד יותר בשיחות הקודש שלו בזה¹⁹⁴, וגם בדברים שהם בגדר "שיחת חולין של תלמידי חכמים"¹⁹⁵, שבהם ביאר והדגיש את גודל הענין בנוגע לפעולות בין נשי ובנות ישראל, וגם בנוגע לפעולות שנשי ובנות ישראל צריכות לעשות, כידוע ומבואר ומוסבר הענין הן בכתב והן בעל-פה ע"י בעל השמחה והגאולה,

189) יואל ד, יו"ד.
190) ישע"י נח, ז. וראה תרבא"ר פכ"ז.
191) קונטרסים ח"ב שז, סע"ב. לקו"ד ח"ד תשכט, א.

192) עמוס ג, ז.
193) ראה גם תו"מ חל"ו ע' 129. וש"נ.
194) סוכה כא, ב. וש"נ.

195) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

מיוסד על כמה מאמרים והוראות חכמינו ז"ל בתושבע"פ המיוסדים על תושב"כ.

יש לקשר ענין זה עם פסוק בקאפיטל תהלים שלו שהתחלת אמירתו ב"ב תמוז זה, שבו מלאו לו פ"ו שנה, ואז מתחיל לומר קאפיטל פ"ז, וכן עושים חסידיו המקושרים אליו, וכללות בנ"י ההולכים בעקבותיו¹⁹⁶.

לז. בקאפיטל פ"ז ישנו הפסוק "אוהב הוי' שערי ציון"¹⁹⁷, וידוע ש"ציון" בגימטריא יוסף, כמדובר במאמר¹⁹⁸, מיוסד על המבואר ברשימות הצ"צ¹⁹⁹.

וסיום הקאפיטל — בפסוק "ושרים כחוללים כל מעיני בך"²⁰⁰. ומביא הצ"צ ברשימותיו²⁰¹ ממדרש תהלים שיש בזה שתי דרשות-פירושים, וז"ל:

(א) "אמר ר' יהודא בר' סימון, כשם שהבאר נובע מים חדשים בכל שעה, כך ישראל אומרים שירה חדשה בכל שעה, הה"ד ושרים כחוללים כל מעיני בך".

כלומר: הפירוש ד"שרים כחוללים" הוא — ש"שרים" (מלשון שירה) הם אלו שמנגנים בפה, ו"חוללים" הם אלו המנגנים בכלי זמרה וניגון (חלילים), "ומנהג העולם להיות השרים מועטים מהחוללים" (כמ"ש האבן עזרא), אבל אז תהי' השמחה גדולה כל כך ש"ישוררו כמו המנגנים בחלילים"²⁰², היינו, שיהי' ריבוי גדול של "שרים" כמו הריבוי הגדול של "מחוללים". ומסיים "כל מעיני בך" — שלא יאמרו רק שירה אחת, ובזה יצאו י"ח, או שיחזרו עוד הפעם על אותה שירה, אלא יאמרו שירה חדשה בכל שעה, בדוגמת המעיין (באר) שנובע מים חדשים בכל שעה. (ב) "רבנן אמרי, כשם שאומרים האנשים שירה, כך אומרים הנשים שירה, שנאמר ושרים כחוללים כל מעיני בך, ואומר²⁰³ גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום", היינו, ש"מעניני" קאי על הנשים.

ומסיים: "עכ"ל" — לשון המדרש תהלים שמביא הצ"צ ללא תוספת בזה, ורק מוסיף, ש"זה הפסוק הוא שיר של מעיינות בשיר שלו

(196) ראה גם תו"מ ח"מ ע' 252. וש"נ.
 (197) פסוק ב.
 (198) פ"ט (לעיל ע' 149).
 (199) אוה"ת לתהלים (יהל אור) עה"פ (ע')
 (200) פסוק ז.
 (201) שם ע' שח.
 (202) פ"י המצו"ד.
 (203) שה"ש ד, יב.
 שו ואילך). — ממאור"א צ, טו.

בפרק שירה" (והיינו, שבפרק שירה — ששם מובא השירה שאומר כל נברא — איתא ש"מעיינות אומרים ושרים כחוללים כל מעיני בך").

לח. וביאור המעלה בכך שלא רק אנשים אומרים שירה, אלא גם הנשים — בפשטות:

כיון שהפירוש ד"שרים (כחוללים) הוא מלשון שירה בפה, הרי לכאורה אי אפשר שענין זה יהי' גם אצל נשים, שהרי "קול באשה ערוה"²⁰⁴.

אמנם, לעתיד לבוא — שבין החידושים שיהיו אז ישנו גם הענין ד"נקבה תסובב גבר"²⁰⁵ (כמבואר בארוכה בכ"מ²⁰⁶) — גם הנשים אומרים שירה, וכמ"ש²⁰⁷ "ישמע גו' קול חתן וקול כלה", היינו, שלא רק החתן יש לו קול, אלא גם הכלה יש לה קול, וכפי שמסיימים בברכה²⁰⁸: "משמח חתן עם הכלה", היינו, לא רק "משמח חתן וכלה"²⁰⁹, באופן של טפל בלבד, אלא "משמח חתן עם הכלה", בתור ב' ענינים בפני עצמם, כמו "קול חתן" בפני עצמו ו"קול כלה" בפני עצמה²¹⁰.

ועפ"ז מובן גודל החידוש בכך שנשים אומרים שירה — אף שלכאורה כבר הי' לעולמים, כמו שירת מרים — כי, במרים נאמר²¹¹ "ותקח מרים הנביאה את התוף . . ותצאן כל הנשים אחרי' בתופים ובמחולות", ואילו לעתיד לבוא הנשים אומרים שירה — לא רק "חוללים", אלא גם "שרים".

וטעם הדבר — בפשטות — כיון שלעתיד לבוא יקויים היעוד²¹² "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ".

ויש להוסיף ולבאר הטעם הפנימי שבדבר — ובפרט ע"פ הידוע שגם לעתיד לבוא יצטרכו להיות הנשים לבד, כדאיתא במסכת סוכה²¹³, כיון שלעת"ל גופא יהי' משך זמן לפני קיום היעוד "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ":

כללות הענין ד"קול באשה ערוה" הוא בגלל שזהו היפך הצניעות, והיינו לפי ש"כל כבודה בת מלך פנימה"²¹⁴, ולכן כל ענין של גילוי, הן

(210) ראה גם תו"א ס"פ ויגש. שה"ש מה, ב. ובכ"מ.

(211) בשלח טו, כ.

(212) זכרי' יג, ב.

(213) נב, רע"א.

(214) תהלים מה, יד.

(204) ברכות כד, א. וש"נ.

(205) ירמ' לא, כא.

(206) ראה לקו"ת שה"ש טו, ג. ובכ"מ.

(207) שם לג, יו"ד-יא.

(208) ברכת אירוסין ונישואין, ברכה הז'.

(209) שם, ברכה הו'.

גילוי של פרט מסויים, כמו שער²⁰⁴ וכיו"ב, והן גילוי כללי, שכל גילוי נקרא בשם קול ודיבור — הרי זה היפך הצניעות, ולכן חשיב "ערוה".

אמנם, בבוא הזמן ש"ישראל אומרים שירה חדשה בכל שעה" (שזהו הפירוש ד"כל מעיניי בך", "כשם שהבאר נובע מים חדשים בכל שעה") — הרי כיון שכללות ענין השירה (שקשור עם פרק שירה) הוא הביטול של הנברא אל הקב"ה מתוך כלות הנפש ("ער גייט אויס") בשירות ותשבחות, וכפי שמבאר רבינו הזקן²¹⁵ ש"כל הילוך ועליי היינו ע"י שיר דוקא, כענין כל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר²¹⁶, כמבואר בלק"א הגדול", ובזה גופא יהי מעמד ומצב ש"אומרים שירה חדשה בכל שעה", היינו, שבכל שעה תהי כלות הנפש חדשה — הנה כשנמצאים במעמד ומצב נעלה כזה, אזי אין חסרון בכך שגם הנשים אומרים שירה, ואדרבה — שבזה ניתוסף הענין ד"נקבה תסובב גבר",

ועפ"ז יש לבאר גם הטעם שהענין שהנשים אומרים שירה נרמז בכתוב בלשון "כל מעיניי בך" — אף שלכאורה ישנם כמה כינויים לנשים בכתבי הקודש, ועאכו"כ שהכתוב היי יכול להוסיף גם "ושרות" (בהמשך למ"ש "ושרים כחוללים"), ללא צורך ברמזים — כי, הסיבה לכך שהנשים אומרים שירה היא בגלל שנמצאים במעמד ומצב שנקרא "מעיניי":

ענינו של "מעין" — שהוא מוסתר ומכוסה בארץ, וזוהי גם השייכות של מעין לנשים — כי "כל כבודה בת מלך פנימה".

אמנם, התכלית היא — שהמעין לא ישאר באופן כזה, אלא מה"מעין חתום" יומשכו "מים חיים" בגלוי.

אבל, כיון שיכול להיות שישלטו בזה ידי זרים, לנצל את החיות וההתחדשות ("די לעבעדיקייט און די פרישקייט") לענינים בלתי רצויים, לכן צ"ל המעין חתום ממגע ידי זרים, ואז הוא מעין של בנות ישראל, אלא שנשאר "מעין חתום", רק "פנימה".

אך לעתיד לבוא, כאשר האנשים אומרים שירה חדשה בכל שעה — אזי יכול ה"מעין" לצאת בגלוי באופן של שירה בקול, כי, ה"מעין" מצד עצמו עומד בתנועה של שירה, והאנשים — שבנוגע אליהם דרושה עיקר הזהירות בענין הצניעות — עומדים במעמד ומצב של אמירת שירה חדשה בכל שעה, ולכן יכולה להיות גם שירת הנשים — אלו שנקראות בשם "מעיניי", "מעין חתום".

לט. וההוראה מזה בנוגע לענינים מעשיים, ועד להנהגה בכל יום: התפקיד של נשי ובנות ישראל הוא — שעליהן לדעת שאפילו בזמן הגלות, עוד לפני בוא הזמן ד"שרים כחוללים", הנה עליהן הכתוב אומר "גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום", היינו, שהן כבר באופן של "מעין", שהוא דבר נצחי, "אשר לא יכזבו מימיו"²¹⁷, "מים חיים", ואין למעלה ממנו בענין הטהרה — שאין לך דבר שהמעין אינו יכול לטהר (לא כמו מקוה, ועאכ"כ הענינים שלמטה מזה), ומטהר בכל שהוא, ומטהר בזוחלין²¹⁸, ללא מדידות והגבלות בזה, אלא שבזמן הזה צריך להיות באופן של "מעין חתום".

והיינו, שאף שבשביל אמירת שירה בגלוי צריכים להמתין עד הזמן שהאנשים יאמרו שירה חדשה בכל שעה, הנה גם עכשיו צריכות הנשים להיות באופן של "מעין" — עי"ז שהנהגת הבית היא באופן שקשור עם "מקור מים חיים"²¹⁹, ומתוך חיות ורעננות, ובאופן שחדור עם ענין הצניעות — "מעין חתום", שזהו גם ענין ה"חתום", כדי שלא יגע בו זר (בלשון החסידות²²⁰), שעי"ז נעשה הבית מוכן שימושך בו הענין ד"שערי ציון", "שערים המצויינים בהלכה"²²¹, ועד לסיום המזמור: "ושרים כחוללים כל מעיני בך", ש"כשם שהבאר נובע מים חדשים בכל שעה, כך ישראל אומרים שירה חדשה בכל שעה", ואח"כ "אומרים (גם) הנשים שירה, שנאמר .. כל מעיני בך .. גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום".

וזהו היסוד להמדובר כמ"פ על יסוד דברי בעל השמחה והגאולה, שישנם כו"כ ענינים שגם עכשיו יכולים לפעול נשי ובנות ישראל יותר מאשר אנשים בישראל,

ולכל לראש — בנוגע לענין ד"מעין חתום", לשמור על הבית מנגיעת ידי זר, שלא תיכנס בו שום שליטה מענינים שהם זרים ליהדות וזרים לחסידות, ואז הרי זה "מעין" של "מים חיים", שקשור עם הקב"ה שהוא "מקור מים חיים", ולכן, אפילו כל שהוא, מבלי הבט על הכמות, יש בכחו לטהר — שיהי' בית טהור, שיש בו אויר טהור, וממון ופרנסה טהורים ונקיים, ללא נגיעת ידי זרים,

וזוכים לגדל ילדים טהורים, בנים ובנות, "זרע ברך הוי"¹⁴⁹, שביחד

219) ירמ' ב, יג. יז, יג.

220) ראה תו"מ ח"ב ע' 256. וש"נ.

221) ברכות ח, א.

217) ישעי' נח, יא.

218) רמב"ם הל' מקוואות פ"ט ה"ח.

ורשו"ע יו"ד ר"ס רא.

עמהם יצאו בקרוב האבות והאמהות לקראת משיח צדקנו, ויאמרו "ראו גידולים שגידלנו".

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר מהר"ש].

* * *

מ. דובר כמ"פ²²² (וגם נתבאר בכתב²²³) אודות הכלל בגמרא²²⁴ ש"בתר רישא גופא אזיל", שמזה מובן, שכאשר ישנו "יום הולדת" שבו נעשית עלי' מדרגא לדרגא אצל הנשמה בגוף, וגם אצל הנשמה לאחר עלותה מן הגוף, הנה אם זוהי נשמה שהיא בבחי' ראש ומוחין לישראל, אזי "בתר רישא גופא אזיל", שנעשית עלי' לכל אחד ואחת שיש להן שייכות לנשמה כללית זו.

וע"פ המבואר בתניא²²⁵ שגם "יניקת הצפרנים וחיותם נמשכת מהמוח שבראש", וכפי שמבאר שם שהכוונה היא ל"הפושעים ומורדים כו" — הרי מובן, שהשייכות עם ה"ראש" ("בתר רישא כו") היא לא רק אצל אלו שהם "בעוזרי", כי אם גם אצל אלו שנזכרו בסיום הפסוק, שאודותם הובא בתניא הדוגמא מצפרניים; אלא שצריך להיות הקישור של "גופא" עם "רישא" (שהרי הבחירה והרשות ניתנה לכאן"א, כפי שמביא הרמב"ם בספרו יד החזקה²²⁶), ואז ברור הדבר שילך "בתר רישא" בכל העליות שלו, כולל גם העליות שנעשים אצל הנשמה כפי שהיא ללא הגבלות הגוף, שהם ביתר שאת וביתר עוז, וגם הם נמשכים לתלמידיו ותלמידי תלמידיו, גידולים וגידולי גידולים, כמבואר באגה"ק¹²⁶.

וכאמור כמ"פ, שכאשר ישנה התחלה וקישור עם ענין של פועל, אזי נקל יותר שיומשך אח"כ לכל הפרטים — הנה לאחר שהי' הענין ד"פתח אליהו", שנעשית התחלת הגאולה של אלו שנמצאים מעבר למסך, שחלק מהם יצאו כבר ונסתדרו בכפר חב"ד²²⁷ שבארצנו הקדושה, תבנה ותכונן (בשלימות הבנין) במהרה בימינו ע"י משיח צדקנו, אזי נקל יותר — כיון שישנה דרך סלולה ב"מרום הרים"²²⁸ — לפעול בנוגע לכל אלו שנמצאים עדיין שם, שיצאו משם "המון רב"²²⁹, בשמחה ובחסד

224 עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.
225 פ"ב.
226 הלי' תשובה רפ"ה.
227 ראה גם תר"מ חמ"ו ע' 361. וש"נ.
228 לשון הכתוב — ישע"י לו, כד.
229 ראה שם יג, ד.

222 ראה גם שיחות י"ג תמוז תשי"ב
ס"ח; י"ב תמוז תשי"ז ס"ו; תשי"ח ס"ה (תו"מ
ח"ו ס"ע 66; ח"כ ע' 112; חכ"ג ס"ע 137).
ועוד.
223 ראה מכתב ג' תמוז; מוצש"ק פ'
פינחס שנה זו (אג"ק חכ"ד ע' קסב; ע' קע).
ועוד.

וברחמים, ולאחרי ה"רגע קטן גו"י יהי' הענין ד"ברחמים גדולים אקבצך", כלשון הנביא²³⁰.

וככל שניתוסף אצל אלו שנמצאים מצד זה, שאצלם נקל יותר להוסיף, אזי יתוסף אצל אלו שנמצאים שם כמה פעמים ככה, בברכתו של הקב"ה שתוספתו מרובה על העיקר²³¹.

וכפי שמצינו שכאשר משה רבינו אמר לבני"ה' .. יוסף עליכם ככם אלף פעמים²³², "אמרו לו, משה, אתה נותן קצבה לברכותינו, כבר הבטיח הקב"ה את אברהם אשר²³³ אם יוכל איש למנות וגו', אמר להם, זו משלי הוא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דיבר לכם²³⁴, וכדאיתא במדרש²³⁵ "כחול ימים .. וכוכבי השמים לרוב", שזהו תוכן הברכה ד"מי מנה עפר יעקב"¹¹⁸, "כעפר הארץ"²³³, "אשר לא ימנה ולא יספר מרוב"²³⁶.

והענין בזה — דלכאורה אינו מובן: מהו הצורך בברכת משה שהיא רק "אלף פעמים", בה בשעה שישנה ברכתו של הקב"ה באופן ד"כעפר הארץ"?! — שה"כלי" לברכת הקב"ה ד"כעפר הארץ" היא האתערותא דלתתא שע"י ברכת משה אלף פעמים, שבערך לברכתו של הקב"ה הרי זה ענין של אתערותא דלתתא, ולכן, עם היותה "מרובה על העיקר", נקראת "תוספת", ואילו הברכה שלמטה היא ה"עיקר".

ועד"ז בעניננו:

לכאורה, מדובר אודות ענין אשר במה נחשב הוא — שלא בערך בכמות — לגבי שלש מליון מבנ"י שעומדים תיכף לצאת משם?!

אך הענין הוא — שזוהי הכנה והקדמה, פתיחת הדרך ופריצת הגדר, לפעול שבמקום "אלף פעמים", יוסף ה' עליכם בתוספת מרובה על העיקר, עד לאופן ד"עפר יעקב", "אשר לא ימנה ולא יספר מרוב".

ויה"ר שכל הענינים השייכים לכפר חב"ד ותושביו יהיו מתוך הרחבה גדולה, ובאופן של התפשטות — "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"²³⁷, עד ל"נחלה בלי מצרים"²³⁸, ועי"ז תהי' פתיחת כל השערים,

(235) ספרי דברים שם.

(236) מלכים-א ג, ח.

(237) ויצא כח, יד.

(238) שבת קיח, סע"א.

(230) שם נד, ז.

(231) ב"ר פס"א, ד.

(232) דברים א, יא.

(233) לך לך יג, טז.

(234) פרש"י דברים שם.

כל הפתחים וכל הנתיבות והדרכים, עד לפתיחת דרך המלך, מלכו של עולם, ויצאו משם "ברינה", "ושמחת עולם על ראשם"²³⁹.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' — פ"א), והניגון "ניע זשוריצי כלֶאָפּצי"].

* * *

מא. ישנו ענין נוסף הקשור עם הזמן שלאחרי י"ב־י"ג תמוז:

בעל השמחה והגאולה יסד וארגן שנוסעים בשליחות ה"מרכז לעניני חינוך" בכל קצוי ארצות-הברית וקנדה, דרום אמריקא וכו' וכו', כדי לפעול שם בהפצת היהדות בכלל והפצת המעיינות בפרט, וכו' וכו', כידוע פרשת דברים אלו²⁴⁰.

והרי זה ענין פריצת גדר, הענין ד"ופרצת" (כנ"ל) — להביא את דבר הוי' אשר גילה ע"י עבדיו הנביאים, לכל המקומות שכל שליח יכול להגיע, ולעשות זאת בשמחה ובטוב לבב, שאז יהיו הדברים יוצאים מן הלב, ובמילא יהיו נכנסים ללב השומע ופועלים פעולתם²⁴¹, למלא את תפקיד הבריאה — "אני נבראתי לשמש את קוני"²⁴² — לעשות בכל מקום דירה לו ית' בתחתונים¹⁹², במקום הגשמי, והעיקר — בנפש של כל איש ואשה מישראל שיפגשו שם, שיקויים בהם "ושכנתי בתוכם"⁸⁸, בתוך כל אחד ואחת¹⁵⁵.

וכדאי שהתחלה בזה תהי' מההתוועדות די"ב־י"ג תמוז, ע"י אמירת "לחיים", "לחיים ולברכה".

ויהי"ר שיביאו לשם ענינים של שמחה וטוב לבב אמיתיים — "טוב לשמים וטוב לבריות"²⁴³, ולהביא משם ניצוצות הקדושה (כמשנת במאמר²⁴⁴), ולהאיר שם, עד ש"לכל בני ישראל הי' אור במושבותם"⁶⁵, ברוחניות ובגשמיות, בכל הפרטים והענינים, למטה מעשרה טפחים.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה שהנוסעים בשליחות המל"ח יאמרו "לחיים", וינגו "נפוליון'ס מאַרש", שהוא "מאַרש של נצחון"²⁴⁵.

(244) פ"ט (לעיל ע' 148 ואילך).
 (245) א' המסובים ביקש ברכה בנוגע לבריות, וברוכו כ"ק אדמו"ר שליט"א בשנת בריאות, הן ברגל והן בידים, באמרו, שאיתא במדרש שמואל על מאמר המשנה (אבות רפ"ד) "איזהו עשיר", ש"עשיר" ר"ת ענינים שינים ידים רגלים.

(239) ישע"י לה, יו"ד. נא, יא.
 (240) ראה גם סה"ש תש"ט ע' 324, ובהערה 61 שם. וראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד סכ"ח (תו"מ חמ"ד ע' 98). וש"נ.
 (241) ראה ס' הישר לר"ת שיי"ג. הובא בשל"ה סט, א.
 (242) משנה וברייתא קידושין בסופה.
 (243) שם מ, א.

טרם צאתו נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א את המזונות עבור נשי ובנות
חב"ד, והתחיל לנגן הניגון "כי בשמחה תצאו".

